

Revista d'ensenyament de les Illes

PISSARRA

5 €

abril - maig - juny 2006

núm. 123

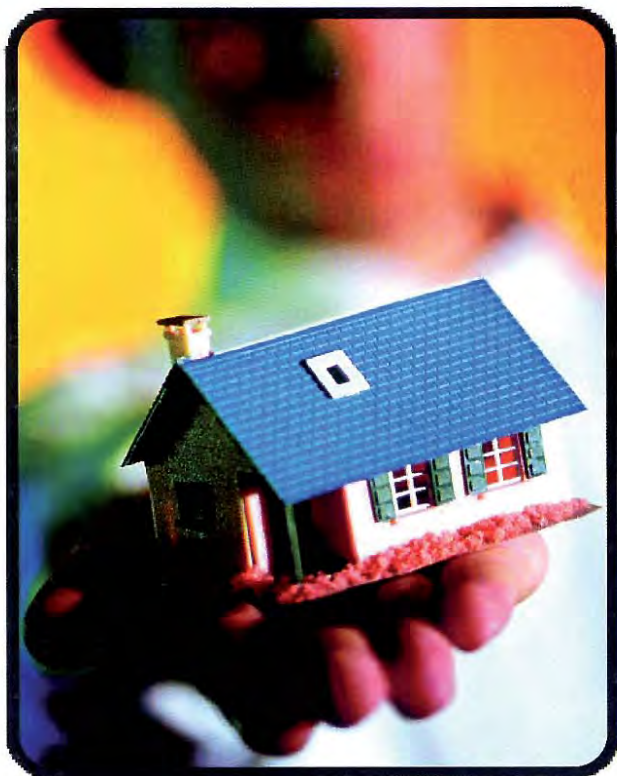
Sindicat de treballadores i treballadors de l'Ensenyament - Intersindical de les Illes Balears STEI-I

75 ANYS DE LA
SEGONA REPÚBLICA

**FÒRUM
SOCIAL
IBÈRIC
PER
LEDUCACIÓ**

ATLANTIS
seguros

Per pertànyer a

l'STEI-i
INTERSINDICAL

Tenim **la millor** assegurança de Llar

- Una assegurança a **tot risc** per a la llar que cobreix qualsevol fet accidental.
- Per ser professor/a, tens inclosa la **Responsabilitat Civil Professional***, sense cost addicional.

*Per a la residència principal i en contractar el contingut.

A més, **ATLANTIS** ofereix a tot el sector docent:

- **25%** de descompte a l'assegurança d'Auto.
- **5%** de descompte addicional a les seves assegurances per ser afiliat/ada a l'STEI-i.

ACONSEGUEIX GRATIS EL LLIBRE:

"Condicions de seguretat i salut del treball docent"

*Només hauràs d'omplir una butlleta. Fins esgotar les existències.

Visita **ATLANTIS** a Palma:
C. Francisc de Borja Moll, 10
Tel. **971 71 86 81**

Truca'ns ara!
901 500 300
www.atlantis-seguros.es

Editorial	
Polítiques regressives	5
El I Fòrum Social Ibèric per l'Educació (FSIPE) marca una fita per a fer possible una altra educació	6
Leslie Toledo	
Educació pública com a base de justícia social	8
María Xosé Bravo	
L'educació com a instrument de resistència al neoliberalisme	10
María Ángeles Llorente Cortés	
Una ciutadania responsable passa per una escola pública de qualitat	14
Paulo Sucena	
Una Democràcia Coparticipada a l'Escola: La gestió cooperada del currículum	16
Sérgio Niza	
És necessari tocar adesiara la terra per a no sucumbir	19
Rosa Soares Nunes	
Educació i globalització	23
Régine Tassi	
Mercantilització i privatització de l'educació	26
Ignacio Fernández de Castro	
La laïcitat a l'escola (tres ponències)	28
Francisco Delgado	
Waleed Saleh	
Maria Pau Trainer	
La coeducació que necessitem	31
Charo Altable Vicari	
Democratització de l'educació	34
Tino Brugos	
Immigració, ciutadania, interculturalitat	36
Esteban Tabares Carrasco	
Una iniciativa del fòrum per un altre Mali i de la xarxa d'artistes i intel·lectuals africans per l'ètica i l'estètica	39
Carta de l'assemblea de dones per incorporar al document de conclusions del Fòrum Social Ibèric per l'Educació (FSIPE) ..	41
Carta de Còrdova, Fòrum Social Ibèric per l'Educació	42
Crònica del Fòrum Social Mundial de Caracas	43
Gabriel Caldentey, Beatriz Quirós, Augusto Serrano	
Vint-i-cinc i dos contes	44
Fòrum Mundial d'Educació: Declaració de Caracas	45
Memòria històrica i reflexió ciutadana: els 75 anys de la proclamació de la Segona República	47
Sebastià Serra Busquets	
La Segona República donà una embranzida al moviment obrer ...	50
Manel Santana Morro	
L'STEI-i i el model trilingüe	55
M. Antònia Font i Gelabert	
Una proposta per a la música tradicional a secundària (I)	58
Miquel Àngel Bauzá Fuster	
Claustres, convents i monestirs de les Illes Balears	61
Llibres	62

PISSARRA

Revista periòdica d'informació de l'ensenyament de les Illes Balears.

EDITA:

Sindicat de treballadores i treballadors de l'Ensenyament · Intersindical de les Illes Balears

Carrer Jaume Ferran, 58
07004 Palma

Tel. 971 90 16 00

Fax. 971 90 35 35

Pàg. WEB: www.stei-i.org

E-Mail:

mallorca@stei-i.org

llevant@stei-i.org

menorca@stei-i.org

eivissa@stei-i.org

CONSELL DE DIRECCIÓ**I REDACCIÓ:**

Biel Caldentey

Tomàs Martínez

Mariví Mengual

Pere Polo

Neus Santaner

Margalida Sarris

Sebastià Serra

COORDINACIÓ:

Joan LLadonet

S'agraeix la col·laboració de les autores i dels autors dels articles.

MAQUETACIÓ, COMPOSICIÓ**I IMPRESSIÓ:**

Escola de Formació en

Mitjans Didàctics.

C/ Marià Canals, 13

07005 Palma

Tel. 971 91 00 60

PUBLICITAT:

Jaume Ferran, 58

07004 Palma

Tel. 971 90 16 00

FOTOS:

Pere Polo

Manel Santana

Leslie Toledo

Internet

Els articles publicats en aquesta revista expressen únicament l'opinió de les seves autores i dels seus autors.

Els articles del FSIPE i del FSM han estat traduïts del castellà al català per la redacció de PISSARRA.

Dip. Legal: PM 533/79

ISSN: 1133-052X

Atenció a la diversitat

Blasco Calvo, Pilar (2006)

Estrategias psicopedagógicas para la atención a la diversidad en Educación Secundaria.

Casos prácticos resueltos

València. Nau Llibres – Edicions Culturals Valencianes, 416 p., 30 €

Història de l'Educació

Hoyuelos, Alfredo (2006)

La estética en el pensamiento y obra pedagógica de Loris Magaluzzi

Barcelona. Ediciones OCTAEDRO / ROSA SENSAT (Temas de Infancia, 15), 270 p., 19,80 €

Avaluació

Stake, Robert E. (2006)

Evaluación comprensiva y evaluación basada en estándares

Barcelona. Editorial Graó

(Crítica y fundamentos, 10), 427 p., 27 €

Educació Infantil

Dahlberg, Cunilla; Moss, Peter; Pence, Alan (2005)

Más allá de la calidad en educación infantil

Barcelona. Editorial Graó (Biblioteca de Infantil, 10), 323 p., 21 €

Quinto Borghi, Battista (2005)

Los talleres en educación infantil. Espacios de crecimiento

Barcelona. Editorial Graó (Biblioteca de Infantil, 12). 260 p., 21 €

Empson, Janet M.; Nabuzoka,

Dabie i la col·laboració de Hamilton, David (2006)

El desarrollo atípico infantil. Problemas emocionales y conductuales. Maltrato infantil. Problemas de aprendizaje

Barcelona. Ediciones Ceac, 281 p., 19,95 €

Mediació

De Martín Rojo, Elena (2006)

Tender puentes.

Una perspectiva para educar y convivir con los adolescentes

Barcelona. Ediciones Octaedro, 223 p.,

14,80 €

Orientació i tutoria

AAW; Gallego, Sofia i Riart, Joan, coordinadors, (2006)

La tutoría y la orientación en el siglo XXI: nuevas propuestas

Barcelona.

Ediciones Octaedro, 303 p., 21,80 €

Educació per a la ciutadania

Maria Puig, Joseph; Batlle, Roser; Bosch, Carme; Palos, Josep (2006)

Aprentatge servei

Barcelona. Ediciones Octaedro, 230 p., 17,80 €

Pensament educatiu

Chomsky, Noam i Otero, C. P., compilador, (2006)

Sobre democracia y educación. Escritos sobre las instituciones educativas y el lenguaje en las aulas (volum 2)

Barcelona.

Ediciones Paidós Ibérica

(Paidós Estado y Sociedad, 129),

313 p., 18 €

Família

Villanueva i Perarnau, Muriel (2006)

Mares, ¿i si sortim de l'armari?

La història d'una família quasi feliç

Barcelona. Editorial Empúries,

110 p., 14 €

Psicologia educativa

Castells, Paulino (2006)

Nunca quieto,

siempre distraído

¿Tendrá TDAH?

Madrid.

Editorial Espasa Calpe,

179 p., 10,90 €

Embat

Llibres

PEDAGOGIA - PSICOLOGIA - CIÈNCIES SOCIALS

editorial

Polítiques regressives

Després de més de tres anys de polítiques conservadores per part del Govern del PP a les nostres Illes, podem constatar polítiques regressives, especialment en l'àmbit de la conservació del territori tot i la forta contestació social; en l'àmbit cultural i lingüístic, amb polítiques actives en contra de la llengua catalana, tant a l'àmbit social com a l'escolar, pseudoelecció de llengua a educació infantil, atorgament inadequat d'una certificació de nivell B de català en acabar l'ESO, tot i que des de l'STEI-i i el professorat del departament de Català vàrem aconseguir aturar la concessió aberrant del nivell C, i ara, la pretensió de disminució del mínim de l'ensenyament en català a través del que volen mal anomenar decret de trilingüisme, que ha tengut una altra forta contestació del món universitari, cultural, sindical i de la comunitat educativa. Un exemple clar és el desenvolupament d'un model de televisió que no garanteix el pluralisme informatiu democràtic i malmena i menysprea la llengua pròpia d'aquesta terra, quan un dels objectius principals d'una televisió pública autonòmica hauria d'intentar aconseguir precisament el contrari.

En l'àmbit social no hi ha polítiques actives per a la integració cultural i social dels immigrants; això sí, es crea una conselleria d'immigració sense més competència que fer clientelisme; en l'àmbit de les polítiques socials, laborals i educatives ens trobam amb una línia d'actuació afavoridora dels processos de privatització i menyspreu dels serveis públics amb rècords negatius com tenir la taxa de sinistralitat laboral més alta de l'Estat i figurar a totes les estadístiques educatives com a capdavanters en aspectes com la taxa de fracàs escolar, abandonament d'estudis, minses taxes univer-

sitàries, etc., a més, estan afavorint la implantació de models educatius que segreguen l'alumnat per raó de sexe i tenen idearis ideològics propis del fonamentalisme religiós. Quan el Govern de les Illes Balears s'omple la boca amb la paraula llibertat, ja sigui d'elecció de centre o d'elecció de llengua, en realitat el que pretén és atacar frontalment el prestigi social de l'escola pública i de l'ensenyament en català.

El tractament financer de les Illes Balears per part del Govern central sempre ha estat injust i, com a conseqüència, ha perjudicat les capes populars que han hagut de patir les deficiències en els serveis públics i les ajudes socials. Si fins a finals del segle XX, malgrat tot, teníem uns creixements econòmics per damunt de la mitjana estatal, ara, sis anys després de començar el XXI, ens trobam a la coa quant al ritme de creació de riquesa i encara patim un model de finançament tan disfuncional, que fa que estiguem en els primers llocs estatals d'endeutament que hipotequen la Comunitat per unes desenes d'anys. Això sí, aquest endeutament és ocasionat per fer macroautopistes que destrueixen el territori i contribueixen a augmentar la contaminació i no per impulsar inversions socials per millorar activament la sanitat, l'educació, el territori i les prestacions socials.

Mentrestant la força política hegemònica no ha pretès consensuar una reforma estatutària ni de finançament amb la resta de forces polítiques, socials i sindicals per tenir força davant el Govern central. Manca més d'un any per a les properes eleccions autonòmiques i depèn de la ciutadania continuar o canviar aquestes polítiques regressives.

EL I FÒRUM SOCIAL IBÈRIC PER L'EDUCACIÓ (FSIPE) MARCA UNA FITA PER A FER POSSIBLE UNA ALTRA EDUCACIÓ

SOMNIAR I CONSTRUIR UNA NOVA EDUCACIÓ

Leslie Toledo

Secretària Executiva del Fòrum Mundial d'Educació
Comitè organitzador del FSIPE

Del 29 d'octubre a l'1 de novembre es va realitzar a la ciutat de Còrdova el I Fòrum Social Ibèric per l'Educació (FSIPE) dels pobles i nacions de l'Estat espanyol i Portugal. Més de 1.400 persones que qüestionen el model social neoliberal i que no han perdut la capacitat de somiar que un món millor és possible i una altra educació és necessària, hi van poder dialogar amb la certesa que potser l'educació no canvia el món, però que sí pot canviar les persones. I les persones són les que han de canviar el món.

El FSIPE sorgeix d'aquest desig. De persones, organitzacions, moviments socials que col·lectivament cerquen respostes a la globalització neoliberal. Però, contràriament a les maneres tradicionals de fer política i d'exercir el poder, ho fan a través de xarxes solidàries on la trobada, el diàleg, el debat i la col·laboració són elements centrals. És la reinvençió del poder, ara estructurat horitzontalment i que treballa amb l'autoorganització de la societat civil convertida en protagonista, ja que els partits, els governs i les empreses tan sols són convidats a participar-hi. Aquesta distinció també es dona en tres eixos claus: l'organitzatiu (conèixer-nos, aprendre junts, enfortir-nos); el politicoreflexiu (descobrir el sentit històric de les pròpies experiències); i el prospectivoutòpic (realimentar l'esperança, guanyar lucidesa i força per a la lluita).

Més de cent organitzacions de l'Estat espanyol i de Portugal es varen involucrar en la construcció -en molts casos conjunta- de seminaris, tallers, exposicions i activitats culturals autogestionades. En les conferències, els debats temàtics i les taules de diàleg hi varen intervenir uns 70 ponents dels dos països i d'altres pobles d'Europa, Amèrica Llatina i Àfrica. Hi varen estar representats segments diversos de la comunitat escolar: mares i pares, professorat, estudiants, personal no docent; escoles, associacions, universitats, sindicats, moviments pedagògics, moviments socials diversos, ONGs, etc. STEPV, STEI-i i la Confederació d'STEs varen jugar un paper destacat en el Fòrum. Des del País Valencià va nàixer la iniciativa i els primers esforços per a construir el FSIPE i de la Confederació d'STEs l'aposta decidida per impulsar-lo. Els STEs varen posar al servei de l'organització totes les seues infraestructures i les persones per a materialitzar el projecte. Entre els assistents, després d'Andalusia, el País Valencià va ser la delegació amb major presència.

"El Fòrum indica la senda de les lluites pel dret universal a l'educació pública, laica i democràtica..."

Leslie Toledo, al Fòrum de Còrdova.

En el marc de les activitats paral·leles al Fòrum, els carrers de Còrdova varen acollir la Marxa per l'Educació Pública i Democràtica, que va reunir més de 3.000 participants en una manifestació pacífica, lúdica i alhora pedagògica, una marxa protagonitzada per la diversitat cultural. En la marxa es varen sentir les distintes llengües presents en el FSIPE, amb cançons i consignes de lluita i d'unitat presents al llarg de la trobada. Des del País Valencià, la Nova Muixeranga d'Algemesí -que a més de recuperar aspectes tradicionals incorpora dones en la seua colla- va animar el trajecte amb balls, torres humanes, pujades i figures. La Muixeranga es va convertir alhora en símbol d'un poble que reconeix la diversitat cultural dels altres pobles ibèrics.

Totes i tots els participants varen coincidir que la primera edició del FSIPE mostra el camí per a avançar cap a una educació necessària per a un altre món possible. El Fòrum indica la senda de les lluites pel dret universal a l'educació pública, laica i democràtica, i contra la mercantilització de l'ensenyament. Però el

Fòrum pretén anar més enllà i reconèixer les lluites històriques, construir espais nous i aplicar en la pràctica els acords de la Carta de Còrdova. El Fòrum vol convertir-se en un moviment en formació i renovació constant, pretén que tots els vessants i tendències progressistes del camp educatiu hi trobin un lloc i una visibilitat i que puguen seguir intercanviant aportacions amb altres experiències i projectes. En aquesta direcció, la segona edició del FSIPE se celebrarà a Portugal, en una data i un lloc encara per definir.

Per superar les fronteres i les distàncies, el Fòrum seguirà cercant aprendre més enllà, com diu el professor Chico Alencar: *"saber que és tan veritat que la menor distància entre dos punts és una línia recta com que allò que redueix la distància entre dues persones és el riure i la llàgrima"*.

Més informació del FSIPE (ponències, programació, notes de premsa, Carta de Còrdova...): <http://www.fsipe.org> □

Sairpa S.L.
industria gráfica de calvià

binder MAR
MANIPULADOS

Soluciones en impresión

DISSENY GRÀFIC - IMPRESSIÓ EN OFFSET
PLEGATS EN GENERAL - REVISTES COSIDES EN GRAPA
ENQUADERNACIÓ DE LLIBRES I CATÀLEGS EN RÚSTICA

C/. Illes Balears, 26 ■ 07180 Pol. Ind. Son Bugadelles (Santa Ponça - Calvià)
Tel 971 69 76 76 - 971 69 92 67 ■ Fax 971 69 76 79
E-mail sairpa@terra.es

EDUCACIÓ PÚBLICA COM A BASE DE JUSTÍCIA SOCIAL¹

María Xosé Bravo

Vicepresidenta de l'Associació Psicopedagògica Galega (AS-PG)

Portem un temps patint un assetjament a l'Escola Pública per part de grans grups mediàtics i polítics, grupuscles, organitzacions de tota mena que comencen a descobrir les potencialitats d'aquest negoci que mou més de 50 bilions de dòlars i dona ocupació a gairebé 60 milions de treballadors; no oblidem que la despesa mundial en educació és més del doble del mercat de l'automòbil i per tant una mossegada suculenta per a l'empresa i el mercat. Es parla que és necessari *liberalitzar el procés educatiu* perquè això comportarà processos més innovadors que les estructures tradicionals. Per convèncer-nos que mirar amb ulls d'empresa cap a l'educació beneficia tota la societat i amb un diagnòstic falsejat dels problemes a què s'enfronta l'educació a l'Estat espanyol han començat per fer-nos creure que el sistema educatiu actual ha fracassat.

"...convertir en lleis les desigualtats d'oportunitats, com volia fer el PP amb la LOCE i els seus itineraris, no és només una profunda injustícia..."

Avaluem, nosaltres, el Sistema Educatiu i analitzem la situació en què ens trobem per a després prendre decisions. Podem fer una anàlisi diacrònica: és veritat que el nivell educatiu de la societat gallega (i espanyola) continua augmentant i la població actual és la més escolaritzada. Podem fixar-nos en el fracàs escolar, alumnat d'una determinada edat que no aconsegueix títol i també aquí hem millorat. Però amb aquesta anàlisi correm el perill de situar-nos en una posició d'autocomplaença: *què guapos som, què bé ho fem*, aquesta és la postura en què ara se situa el MEC. En el document de bases "Una educació de qualitat per a tots i entre tots" es parla de *modernització sense precedents*.

I basant-se en dades de l'informe PISA 2000, i de l'estudi de l'any 1999 de l'INCE mostren la situació com a òptima; però la realitat és molt tossuda i allò cert és que aquests indicadors posen de manifest que la nostra situació no és bona; tampoc no és catastròfica, però sí manifestament millorable. I no sé què em produeix més angoixa si el catastrofisme del PP o aquest optimisme pedagògic tan poc crític.

Perquè és necessari fer també un altre tipus d'anàlisi: em referiré encara que molt breument, (pens que ja tots n'estem bastant tips de l'esmentat informe) a l'informe PISA 2003 no tant per parlar dels resultats de l'Estat espanyol com per reflexionar sobre les conclusions que hauríem d'extreure d'aquest informe, que han de servir-nos per estudiar les característiques presents en aquells països que obtenen millors resultats, per comprendre què els fa diferents i per analitzar les variables que poden explicar millor la situació de l'Estat espanyol. I per això vull fixar-me en un parell d'aspectes de l'informe PISA que requereixen una anàlisi més minuciosa.

Un aspecte que vull recalcar aquí és una comparació dels resultats de països amb sistemes comprensius i països amb sistemes segregadors: Finlàndia i Alemanya.

(lloc que ocupa)	Lectura	Matemàtiques	Ciències
Finlàndia	1r	2n	1r
Alemanya	21è	19è	18è

Aport aquí aquestes dades només per apuntar que convertir en lleis les desigualtats d'oportunitats, com volia fer el PP amb la LOCE i els seus itineraris, no és només una profunda injustícia (no oblidem que la dimensió de classe social és la que millor explica el rendiment), sinó que no beneficia en absolut tot l'alumnat, i allò que pot resultar més paradoxal és que ni tan sols sembla el millor per a l'alumnat *excel·lent*. Fixeu-vos sinó en les dades de la taula següent.

Nivells de rendiment en matemàtiques: distribució de l'alumnat en 7 nivells: del nivell 1 al 6.

	Menys d'1	1	5	6
Finlàndia	1%	5%	17%	7%
Alemanya	9%	12%	12%	4%
Estat espanyol	8%	15%	7%	1%
Mitjana OCDE	8%	13%	11%	4%

De l'anàlisi d'aquestes dades i de la comparació entre centres el MEC afirma que el nostre sistema és molt igualitari i que això explica el baix nombre d'alumnes en els nivells més alts, potser aquest sigui un peatge que jo, personalment, estic disposada a pagar, però les dades

mostrades indiquen també que els resultats són igual de negatius per a l'alumnat amb dificultats. Pot ser que les diferències entre escoles no siguin gaire marcades, però encara així pens que difícilment pot considerar-se igualitari un sistema que deixa el 23% de l'alumnat en els nivells més baixos del rendiment. Que aquests alumnes pertanyen per igual a totes les classes socials? ...Ho dubt molt, però sobretot: com ens en podem sortir? Aquest alumnat que està acabant l'escolaritat obligatòria i està situat en els nivells 1 i -1 té les mateixes possibilitats d'estar escolaritzat, als 18, als 20 anys, independentment de la classe social? Si us plau, identifiquem fortaleses i debilitats del nostre sistema: supòs que tots estem d'acord en què els docents no som uns ineptes i els nostres alumnes no són genèticament maldestres, i les famílies mai no s'havien implicat tant. Potser és l'hora d'analitzar altres paràmetres comparatius que ens ajudin a entendre la nostra problemàtica.

Tenim un problema, no perquè en una prova de 6 hores i mitja, una barreja d'examen i concurs, el nostre alumnat *hagi suspès*, sinó perquè el nostre sistema educatiu té deficiències estructurals més profundes que ataquen els fonaments d'un sistema que es vol democràtic.

Fixeu-vos si us plau en aquestes dades d'ABANDÓ EDUCATIU PRIMERENC:

Percentatge de població entre 18 i 24 anys que es troba sense escolaritzar i no té títol d'Ensenyament Superior (de batxillerat o FP).

Estat espanyol	29 %
Finlàndia	9 %
Alemanya	12 %
Mitjana de la UE	16,5 %

Per als optimistes els diré que l'Estat espanyol no és, en aquesta llista, *l'últim de la fila*. Hi ha dos països de la UE, Portugal (45%) i Malta (53%), que ens superen, i no oblidem que l'abandó educatiu primerenc no afecta per igual tot l'alumnat, perquè és un fet no discutit per ningú que la permanència en el Sistema Educatiu depèn de la classe social. Estem ben lluny de caminar cap a la confluència on la classe social a què es pertany no marqui el teu futur escolar i, en conseqüència, el futur laboral i social. Permetrem que l'escola del segle XXI, igual que en segles passats, persegueixi un únic objectiu, *afavorir els afavorits i desfavorir els desfavorits*? Perquè

Detall de les vidrieres de la Universitat de Còrdova.

si no es prenen mesures contundents totes les millores generals del Sistema Educatiu seran sempre aprofitades pels que ja ho tenen tot.

Es necessita major compromís dels docents, de les famílies però es necessita amb la màxima urgència, que siguem capaços d'introduir canvis en les lleis educatives; necessitem que la LOE sigui una llei marc que permeti formes diferents de fer escola, perquè EDUCAR MILLOR ÉS POSSIBLE I NOSALTRES SABEM FER-HO, però per dur-ho a terme necessitem que s'engeguin iniciatives CLARES, DECIDIDES, ATREVIDES que reforcin l'ensenyament públic, perquè l'ensenyament públic és el que atén majoritàriament l'alumnat dels sectors socials més desfavorits. QUAN INVERTESC EN ENSENYAMENT PÚBLIC ESTIC INVERTINT EN JUSTÍCIA SOCIAL perquè, si bé és cert que l'escola no és el lloc on es produeixen les desigualtats, si serà, si permetem l'existència de dues xarxes d'educació, el lloc on es legitimen, i el que resulta encara més mesquí, on es transformen les diferències de classe en desigualtats individuals, en desigualtats de rendiment, en desigualtats de talent.

Està clar que estem en una democràcia imperfecta, però és més necessari que mai que l'escola jugui una funció essencial com a instrument d'igualació social, per això hem d'exigir que es reculli en les lleis que s'estan debatent que l'Educació Pública és l'eix vertebrador de tot el Sistema Educatiu.

¹ L'autora ha fet un resum de la ponència a petició de Pissarra. Si voleu llegir-la completa, ho podeu fer a: www.fsipe.org □

L'EDUCACIÓ COM A INSTRUMENT DE RESISTÈNCIA AL NEOLIBERALISME¹

María Ángeles Llorente Cortés

Directora del CP Cervantes de Bunyol,
de la Federació de MRPs del País Valencià

1. RECUPERAR LA UTOPIA I EL COMPROMÍS

Una condició indispensable per oferir resistència al neoliberalisme, per intentar combatre'l, és voler fer-ho, tenir **la fèrria convicció que podem fer-ho i prendre la ferma decisió que anem a fer-ho**. El poder d'una sola persona quan aquesta creu en ella és molt gran. I aquest poder es multiplica quan s'organitza amb moltes altres que pensen com ella i són capaces de generar estratègies comunes per combatre allò que es proposen. Dic això perquè una de les característiques fonamentals d'aquest temps neoliberal en què ens ha tocat viure, és fer-nos creure que el que tenim és el millor possible, que aquest món de desigualtats és natural, que el repartiment injust de la riquesa és per a sempre i mai no tindrà solució, que les democràcies de baixa intensitat (per anomenar-les d'alguna manera), són la millor forma d'organització social possible, que l'exercici de la política no val la pena i que els nuclis de poder són tan llunyans, que mai no podrem accedir a ells. Aquestes són algunes de les mentides amb què el neoliberalisme pretén, i en moltes ocasions aconsegueix, adormir la ciutadania, segrestar-li la capacitat de pensar, de somiar, d'organitzar-se i en definitiva de decidir-se a actuar per millorar la vida, les seves vides.

2. SABER ON ESTEM. DESEMMASCARAR EL NEOLIBERALISME

El debat social sobre EDUCACIÓ que s'està fent en l'actualitat és parcial, totalment esbiaixat, basat en informes enganyosos, tendenciosos i de dubtosa fiabilitat científica i moral. Basti per confirmar-ho el reduccionisme amb què els mitjans de comunicació i les noves lleis de Reforma Educativa aborden determinats temes. Avui és freqüent veure limitada la qualitat educativa als resultats acadèmics de l'alumnat, vincular la violència escolar a la immigració o ampliació de l'escolaritat, considerar que la llibertat d'ensenyament és la possibilitat de triar entre pública i privada concertada, equiparar més saber amb més assignatures i més especialistes, i un munt més de simplicitats que falsegen la realitat, creant estats d'opinió indocumentats, impeding una anàlisi seriosa i rigorosa dels elements que condicionen una situació i distreuen l'atenció cap a altres que no tenen cap rellevància.

I això no succeeix per casualitat. Si mirem el món globalment i encara que gaires no vulguin admetre-ho, les desigualtats socials augmenten dia a dia. **El neoliberalisme i la seva globalització** (de l'espoli, de l'explo-tació, de la misèria i de la pobresa sobretot) **augmenta les desigualtats socials i fragmenta la societat**, propiciant la reclusió en l'àmbit privat, incrementant la tendència a la no participació, a la desmobilització i al vot delegat com a forma de participació. Avui, més que mai, la identitat i les aspiracions són individuals, no col·lectives. La realitat econòmica reforça el " cercar-se la vida", més que a unir-se davant les dificultats i problemes que existeixen. Per això és més fàcil cercar l'escola privada que em permeti ascendir en l'escalafó social, que exigir que totes les escoles compleixin una funció educadora de qualitat.

Avui en dia, com sempre d'altra banda, els i les mestres que aspirem a convertir-nos en persones crítiques, lliures i amb certa capacitat transformadora, hem de ser conscients que **continuem patint sistemes educatius fortament academicistes en el fons i rutinaris en la forma**, que devaluen, com indica Donaldo Macedo, la dimensió intel·lectual de l'ensenyament. A les escoles, instituts i universitats es continua instruint, ensinistrant, adoctrinant. Continuem considerant els/les alumnes com a caixes buides que cal omplir sense aprofitar tota la càrrega vivencial que

María Ángeles Llorente exposa la ponència.

aporten amb la seva sola presència. Ens fem així còmplices, més o menys inconscientment del sistema neoliberal que cerca formar “treballadors submisos, consumidors expectants i ciutadans passius” (Giroux), que mai no qüestionin l'ordre social establert.

D'altra banda, **la presentació del saber, l'estructuració dels continguts en assignatures i matèries, no afavoreix una comprensió global dels problemes i de les situacions, ni del professorat, ni de l'alumnat.** No hi ha cap relació entre el que passa a l'escola i el que es viu al carrer.

"No podem treballar els valors a l'escola, sense qüestionar l'ordre social establert..."

Aquesta contradicció s'aguditza fins a allò impensable quan **es pretén fer de l'escola un “espai virtual” d'implantació de valors** (ecologisme, pacifisme, coeducació, justícia social, educació vial...) **que la societat “real” menysprea i banalitzà contínuament, dia rere dia.** A l'escola hem d'educar per a la no-violència i la resolució pacífica dels conflictes, mentre els adults metrallen emigrants, envaeixen i massacren països, torturen a les presons, maten dones... A l'escola hem d'educar per a la conservació i atenció del medi ambient, ensenyant als nins/es i a les seves famílies a estalviar un parell de litres d'aigua a la dutxa i altres activitats domèstiques, mentre els empresaris i els polítics de torn planegen obres hidràuliques que dessecaran paratges naturals per regar camps de golf i es perden litres i litres d'aigua per no millorar les infraestructures necessàries, etc.

No podem treballar els valors a l'escola, sense qüestionar l'ordre social establert, sense analitzar les causes complexes que subjauen en cadascun d'aquests valors i conceptes. I la nostra acció educativa només serà transformadora si surt, si traspasa les parets i els murs de l'escola i té alguna incidència en la vida quotidiana del barri, poble o ciutat en què l'escola està immersa. Necessitem convertir les escoles, instituts, universitats, i tots els altres àmbits d'educació formal i no formal en agents públics, que actuïn sobre les polítiques locals, que tinguin incidència en la vida de les seves comunitats.

Necessitem convèncer-nos i convèncer a altres de la necessitat d'educar-nos per a la participació

responsable i la crítica activa, per a la cooperació i la democràcia, per resistir-nos a l'opressió, per exigir els nostres drets, per rebel·lar-nos contra l'explotació i la injustícia, per a la desobediència civil quan és necessària. Necessitem emancipar-nos i ajudar a altres a emancipar-se, que no és una altra cosa que prendre consciència de nosaltres mateixos i dels altres, de les circumstàncies que ens envolten, i prendre les regnes de la nostra existència en allò personal i en allò col·lectiu.

3. EL REPTE D'UNA EDUCACIÓ EMANCIPADORA

A la Declaració del Fòrum Mundial per l'educació de 2003, es deia:

“Hem de treballar en la construcció d'una escola pública, laica, gratuïta, de qualitat i socialment referenciada”. “Establir com a utopia pedagògica l'Escola Ciutadana, deure de l'Estat, construïda per tots i totes, constituïda per un currículum intermulticultural, potenciadora de vivències democràtiques, amb processos d'avaluació emancipadora i productora de coneixements que preparin tots els éssers humans per al protagonisme actiu, en els contextos específics dels seus respectius processos de civilització.”

En els contextos específics dels seus respectius processos de civilització. El contingut bàsic d'una educació emancipadora, en la meua aula, en el meu centre, en el meu poble..., passa per saber **qui som**; qui som jo, la mestra, i qui és cadascun dels meus alumnes. Qui són els seus pares/mares, els seus avis i àvies, on viuen, d'on vénen, en què treballen, a què dediquen el temps lliure, com estableixen la seva identitat sexual, les seves relacions afectives i socials, quines són les seves necessitats i els seus èxits, etc. **L'escola té un paper fonamental en la construcció de la pròpia identitat personal i social.**

Molts/es som fills de treballadors, en molts casos emigrants a la verema francesa, que vivíem en cases sense aigua corrent, que estudiàvem amb beques, vèiem pel·lícules en sessió doble els diumenges... i que en molts casos vàrem haver d'emigrar, també nosaltres de l'àrida, seca i dura Espanya interior al suau i lliure Mediterrani, destrossat, amuntegat, malparat...

Nosaltres, pares i mares dels nostres alumnes que avui ens considerem “classes mitjanes”, vivim en ruscós, hipotecats fins a les celles, consumidors sense plaer,

María Ángeles Llorente assisteix al Fòrum.

malvivint en espais degradats i plens d'escombraries fins a les orelles, cada cop amb menys temps lliure i sense temps per compartir espais socials de convivència, de reivindicació, d'influència en les polítiques locals i globals, en suma, de construcció de pensament i acció alternatives.

"Combatre el neoliberalisme passa per desemmascarar-lo, fer-lo conscient."

Si obviem les nostres històries personals i les dels/de les nostres alumnes estem seguint les pautes del neoliberalisme invisible que ens dirigeix i controla i que diem combatre. Combatre el neoliberalisme passa per desemmascarar-lo, fer-lo conscient. Passa per fer visible i combatre el neoliberalisme latent en les nostres aules, en els nostres centres, en els nostres MRPs... El contingut bàsic d'una educació emancipadora passa perquè totes les persones siguin conscients de quina és la seva realitat, que aprenguin a identificar les seves emocions i sentiments, a socialitzar des del respecte a la diferència, a adquirir competències de pensament i acció que els permetin desenvolupar-se amb capacitat crítica en el món.

Això suposa una concepció diferent del nostre treball, la nostra vida. O ens sentim peons

assalariats a la ruleta de la reproducció demolidora d'un sistema escolar al servei d'una societat competitiva, capitalista, neoliberal, injusta; o ens sentim persones compromeses en estratègies de vida que comporten espais d'aprenentatge comú amb els nostres alumnes, companys/es, famílies. Com diu Jaume M. Bonafé: *"El compromís social del docent és no abandonar mai les més velles i simples preguntes sobre a qui li interessa i qui es beneficia amb el nostre treball a les escoles. Preguntar-nos el per què i el per a què de les coses és un coneixement que ens posa en el camí de l'emancipació i no de la regulació social"*.

Per això, els/les docents renovadors/es, progressistes, els/les que aspirem a certes cotes de llibertat, hem de recuperar la veu i la paraula, definir el nostre projecte educatiu, atrevir-nos a dir alt i clar quin ensenyament volem i començar a practicar-lo, més enllà dels currículums oficials i els llibres de text. Per a això **hauríem de reescriure els valors fonamentals de la pedagogia transformadora, intentant revitalitzar el nostre discurs, fent-lo més clar, més senzill (no més simple), més radical, més cregut i més creat.** Podríem començar o continuar plantejant com a components essencials del currículum alguns punts bàsics, com són:

- ✓ La recuperació del jo i del nosaltres.
- ✓ Recuperar la vida quotidiana de l'aula, sense presses, ni estridències.
- ✓ Reivindicar la tendresa perquè **"sent tendres elaborem la tendresa que hem de gaudir nosaltres"** (Lídia Turner).
- ✓ Assajar la capacitat de triar, instal·lar la participació com a element indiscutible de la formació humana, i d'educació en i per a la democràcia.
- ✓ Recuperar el temps, per a l'escolta, per a la reflexió, per a la lectura, per al diàleg, per al pensament.
- ✓ Defensar la natura. Habitar la Terra amb saviesa (Mortari 1944).
- ✓ Reivindicar la pau, lluitant per la justícia.
- ✓ Defensar l'alegria (Benedetti), la recerca de la felicitat i de la pau interior.

- ✓ Denunciar l'explotació, el treball precari, l'exclusió, la misèria.
- ✓ Combatre el racisme, la discriminació, la desigualtat, la injustícia.

Acceptar això suposa viure i treballar d'una manera més pausada, més tranquil·la, fugint de la rutina, de la pressa que tanta insatisfacció ens genera. Creure'ns-ho, implica compartir, comunicar, educar l'afectivitat i les relacions, no ocultar sentiments, tenir temps i paciència per tractar els temes, gaudir de la convivència i transmetre l'interès i el gaudi per aprendre, per conèixer, per descobrir, per saber. Suposa potenciar la immensa alegria que produeix solucionar un problema, resoldre un conflicte, descobrir una certesa, emparar nous dubtes, enfront d'aquesta "cultura de l'esforç" lligada al sacrifici, sense sentit, sense passió i sense motor, per la que tant advoca la dreta d'aquest país. No hi ha ni un sol avanç moral, social, científic, ni de cap altre tipus que s'hagi produït sense esforç, però amb un esforç que neix de la il·lusió, de la voluntat, de la passió, de l'interès per alguna cosa que ens agrada, ens interessa o ens sorprèn. I aquesta il·lusió, companys i companyes, aquest entusiasme es contagia. Potser es tracti d'això, de generar entusiasmes, d'embarcar-nos en empreses que ens facin més savis i millors.

Fa uns mesos a València vaig tenir el plaer d'escoltar per segona vegada Manuel Collado. Entre un munt de pràctiques interessants, ell es feia aquesta pregunta: què podem fer els docents? I es responia:

- ✓ *Mirar la realitat local i global.*
- ✓ *Programar accions educatives que tinguin una repercussió en aquesta realitat.*
- ✓ *Avaluar el que hem fet.*
- ✓ *I tornar a mirar.*

Atrevir-nos a mirar sense por, a preguntar-nos sobretot, a entrenar el pensament, a crear com deia Juan de Mairena "Una escola Superior de Saviesa Popular, i reparar bé que allò superior no seria l'escola, sinó la saviesa... ...perquè la finalitat de la nostra escola consistiria a revelar al poble, vull dir als homes i dones de les nostres terres, tota la radiació de la seva possible activitat pensant, tota l'enorme zona del seu esperit que pot ser il·luminada, i consegüentment enfosquida, a ajudar-li a repensar allò que s'ha pensat, a oblidar el que

sap i a dubtar del seu propi dubte, que és l'únic mode de començar a creure en alguna cosa".

En suma, com diem en els Moviments de Renovació Pedagògica: **pensament, sentiment i acció (Julio Rojero).**

"Procurarem també que no ens matin l'alegria i que no ens envaeixi el desànim..."

Al meu entendre no partim de zero. Hi ha moltes persones en molts llocs que portem anys treballant en aquesta línia amb major o menor intensitat o fortuna. De vegades ens cansem i hem d'aturar una mica. De seguida ens tornem a il·lusionar i comencem novament. Per això, continuarem, sí, generant pràctiques alternatives que interessin a altres, que es transmetin per osmosi, que penetrin, que entusiasmin, que alimentin, exemplifiquin i donin forma a una marea silenciosa de pensaments comuns, a una manera diferent d'entendre l'escola i el món. I no tinc el menor dubte que aquesta marea de pensaments i sentiments que sens dubte han de ser positius i entusiastes, ara en procés de latència, quan les condicions ens siguin més favorables es convertiran novament en alternativa visible.

Procurarem també que no ens matin l'alegria i que no ens envaeixi el desànim, perquè per molt que ho intentin, mai no podran treure'ns aquest espai màgic en què ens trobem amb els/les nostres alumnes i les seves famílies per conviure, per generar il·lusions, per compartir interessos i afectes, per educar sentiments, raons i emocions. Ningú no podrà mai treure'ns, si nosaltres no volem, aquest espai de creació i recreació de la cultura que és l'escola, quan aquesta es converteix en un espai de vida, quan deixem temps per a l'escolta, per a la reflexió, per al coneixement mutu, quan ens donem temps per a la tendresa, quan som capaços de sorprendre i sorprendre'ns, quan provoquem o ens provoquen somriures, quan generem dubtes i provoquem descobriments, quan parim certeses, quan junts defensem la natura i lluitem contra l'explotació, el treball precari, l'exclusió i la misèria. Quan això ocorre, ens sentim en pau i amb la força suficient per continuar viatjant a la deriva, sense parar, cap a un port millor.

¹ Aquest text és un resum de la ponència fet per l'autora a petició de Pissarra. Es pot consultar el text complet a www.fsipe.org □

UNA CIUTADANIA RESPONSABLE PASSA PER UNA ESCOLA PÚBLICA DE QUALITAT¹

Paulo Sucena

Professor; Secretari General de la FENPROF

“Abans de tot vull afirmar amb absoluta claredat que a Portugal els 30 anys de democràcia han permès, malgrat polítiques de senyal contrari, evidents progressos en l'àrea de l'educació.

Mereixen ser subratllades, entre d'altres, algunes millores com són el notable augment de l'escolaritat, sobretot en l'educació primària, amb l'increment de l'escolaritat obligatòria fins a nou anys, l'enorme augment en la freqüència de l'ensenyament superior, el creixement del nombre de diplomats universitaris, malgrat que l'atur afecta moltes persones amb aquests títols, la gestió democràtica dels centres educatius, l'increment de la infraestructura d'educació, començant pels centres d'educació infantil fins a les universitats, etc.

[...] És cert que el país s'ha vingut confrontant amb una política educativa que ha conduït a una asfíxia del model de creixement econòmic portuguès, basat en una població amb un nivell d'escolaritat bastant baix.

Es comprova que en ple segle XXI continua persistint una trista realitat: el 31% de la població empleada no posseeix més que l'educació primària, o encara menys que això; si tenim en compte la població empleada que hagi fet la corresponent educació secundària obligatòria (9 anys d'escolaritat), aquesta representa només un 7,3%.

[...] Per aquesta raó la Comissió Europea planteja per a Portugal la necessitat d'“idear i aplicar una estratègia global d'educació i formació al llarg de la vida, que davant el problema de l'abandó precoç del sistema d'ensenyament, plantegi objectius clars i proveeixi els mitjans per actuar. En particular, ha de donar-se atenció especial a la qualitat de l'ensenyament i de la formació, per evitar insuficiències en la qualificació.”

“...de manera que la construcció d'una democràcia plena, la pau i el desenvolupament siguin el fonament dels processos educatius...”

Aquestes són dades extremadament negatives que ens retarden seriosament dels altres socis comunitaris.

[...] Ens trobem, per això, davant la necessitat que es promoguin distintes polítiques públiques que conduixin a l'increment de les qualificacions acadèmiques i professionals dels treballadors, a fi de reduir les desigualtats socials i així mateix evitar l'expansió de capes socials sense cap perspectiva de vertadera i sòlida integració social i laboral.

Aquests grans objectius obliguen que s'hagin d'acabar les profundes tensions que fan tremolar el sistema educatiu i que l'han enfonsat en una crisi estructural i sectorial.

[...] En aquest sentit, Portugal ha de tenir la certesa que, fins i tot en el mar d'incerteses del nostre present, nosaltres, professors i educadors, assumim la responsabilitat social d'educar, i no deleguem ni al mercat, ni a la tecnocràcia, ni tan poc als “il·luminats” dels gabinets ministerials, el poder de definir el nostre projecte educatiu, ni tan sols permetem que, pel fet que tinguem tots responsabilitats en l'educació pública, s'esvaeixi la indefugible responsabilitat de l'Estat en aquest marc, perquè l'Estat és qui millor pot garantir una educació de qualitat per a tots.

[...] Al mateix temps els sistemes educatius han de tenir la flexibilitat suficient per permetre una resposta eficaç en distints contextos, però sempre de manera que la construcció d'una democràcia plena, la pau i el desenvolupament siguin el fonament dels processos educatius, sigui quina sigui la seva renovació.

[...] D'aquí resulta la importància que tenen les polítiques educatives, el sistema i els centres educatius, en el desenvolupament dels nins, els adolescents i els joves que desitgem veure degudament preparats per poder contribuir per al desplegament, la consolidació i l'aprofundiment de la democràcia en les seves distintes vessants.

Perquè els centres educatius compleixin aquest paper és imprescindible reconèixer que el procés de desenvolupament social ha de raure també en una concepció humanista, que posi en acció tres principis: primer, el de l'accés a la ciutadania i a la seva pràctica quotidiana per a tots els ciutadans, sense excepcions; segon, l'ús dels codis de la modernitat (o sigui, llenguatges i capacitats), de manera prou satisfactòria per permetre a tots la participació en la vida pública i productiva; tercer, la creació d'una actitud ètica, basada en el respecte per un mateix i per l'altre.

D'aquesta manera, i no tenint res en contra de l'educació privada i cooperativa de qualitat, no podem deixar de criticar el plantejament neoliberal de successius governs portuguesos, que han conduït a la desresponsabilització creixent de l'Estat en les qüestions de l'educació i al foment de l'expansió del sector privat, en perjudici d'un ensenyament públic, democràtic i de qualitat.

[...] No per casualitat, la FENPROF, en el seu Vuitè Congrés Nacional de Professors de Portugal (el març de 2004), seguint l'empremta de l'anterior, va insistir en la defensa d'una educació pública de qualitat i democràtica, amb capacitat per proveir un ensenyament que sigui factor d'integració social, no d'exclusió.

"...o bé es canvia o Portugal i el seu sistema educatiu condemnaran a una mort laboral i cultural més de 3 milions de portuguesos..."

[...] Això pressuposa efectives capacitats per a l'accés, l'organització, producció, interpretació i anàlisi de la informació; l'ús correcte i adequat de l'idioma; l'accés i domini de les tecnologies de la informació; el domini dels coneixements científics i humanístics bàsics; capacitats sòlidament comprovades en el marc relacional.

[...] És aquesta l'educació per la qual lluiten els professors progressistes portuguesos, agermanats amb la seva més representativa organització sindical -la FENPROF i els sindicats que la integren.

[...] Aquesta educació exigeix un canvi urgent i profund en les polítiques educatives [...] fins que, a curt termini, aquesta educació sigui obligatòria, universal i gratuïta l'any que precedeix immediatament l'entrada del nin en el sistema d'ensenyament [...] un canvi que contribueixi per millorar les condicions de treball i per transformar els centres educatius en espais humanitzats, en els que sigui agradable aprendre i ensenyar, perquè tota educació, com va escriure Elise Freinet, ha de començar per l'enfocament de l'alegria.

El que hem vingut enumerant com a reivindicacions imprescindibles per millorar l'educació són més urgents que la realitat sobre la qual parlem, o bé es canvia o Portugal i el seu sistema educatiu condemnaran a una mort laboral i cultural més de 3 milions de portuguesos,

Paulo Sucena a la manifestació.

com es va escriure en la Carta Magna elaborada per la Comissió Portuguesa per a l'Any de l'Educació i Formació al llarg de la Vida.

[...] Per això no ens importa només qüestionar el neoliberalisme perquè tal plantejament limitaria les nostres ambicions, les quals han d'anar obligatòriament en el sentit de la construcció d'un projecte alternatiu al de les forces transnacionals que actuant efectivament en el mercat -aquest déu anònim, sense rostre i sense consciència- exerceixen una autèntica dictadura mundial de fet, com ha dit Chomsky, la qual dilueix la sobirania dels pobles i manipula els governs dels estats.

El compromís solidari de tots els treballadors permet que alimentem l'esperança de ser més capaços de construir un nou paradigma -obert, horitzontal, plural, les baules del qual permetin teixir una xarxa de solidaritat-, un paradigma capaç d'enfrontar la metàfora vertical del neoliberalisme, en el qual l'"elit" del capital es troba legitimada per explotar els treballadors i excloure'ls socialment, d'acord amb els seus interessos, que tenen per objectiu únic els seus guanys.

No obstant això, mantinc l'esperança i la confiança que els educadors i professors, en aliança amb els altres treballadors, seran capaços de construir una societat democràtica en què l'educació pública de qualitat, gratuïta i per a tots, sigui un motor eficaç per a la construcció d'un món millor."

Còrdova, 31 d'octubre de 2005

¹ D'aquesta ponència se n'han transcrit fragments. Per trobar-la completa s'ha d'anar a www.fsipe.org □

UNA DEMOCRÀCIA COPARTICIPADA A L'ESCOLA: LA GESTIÓ COOPERADA DEL CURRÍCULUM¹

Sérgio Niza

Del Movimento Escola Moderna de Portugal

En els anys 60, després de l'èxit soviètic en l'exploració de l'espai, els nord-americans es varen conscienciar que allò només havia estat possible pels elevats nivells educatius aconseguits.

Ferits en el seu orgull, varen començar el gran moviment d'extensió educatiu americà, activant la reserva de talent que fins llavors no havien utilitzat. Per això varen fer la major inversió educativa que mai no havien fet. I, encara que sigui repugnant entendre els humans com a mercaderia o capital, allò ben cert és que aquesta idea va guanyar força en l'informe de l'OCDE i de la UNESCO de 2003, quan varen estudiar la relació entre inversió en educació i capacitat de creixement econòmic en 16 països en desenvolupament.

Deien llavors els relators que "l'obtenció d'alts nivells educatius d'educació secundària i terciària és important perquè el capital humà es tradueixi en creixement econòmic consolidat." Deien, a més a més, que "l'educació és considerada cada cop més com una inversió per a un futur col·lectiu de les societats i nacions, que per al futur dels individus." I si no fossin suficients aquestes dues concepcions, bastarà recordar com en les societats contemporànies, de mercat globalitzat, el treball incorpora més coneixement en la seva constitució i acompliment, en aquesta economia del coneixement, en una societat del coneixement.

"...els professors, com a grup professional, es debaten amb la major crisi de la seva història..."

Aquest és el vertader motor del gairebé universal accés a l'educació escolar als països rics, encara que per a molts pobles sigui encara un dret humà per consagrar. També el dret a l'aprenentatge i èxit escolar és una garantia jurídica consagrada. No obstant això, la cultura de l'escola i les pressions conservadores de dreta no han permès que avancin els esforços per a concretar aquest dret, el dret a tenir èxit a l'escola. De fet, confrontats amb una escola per a tots, que tants desitgem, inevitablement heterogènia i multicultural, els professors, com a grup professional, es debaten amb la major crisi de la seva història, la qual cosa és contradictori amb el fet que avui és quan aquest grup professional és més valuós per al

poder econòmic, cosa de la qual els professors no volen prendre consciència.

El que passa és que els falta el coneixement crític i l'organització, perquè d'una manera compartida, puguin abandonar la seva cultura selectiva i discriminatòria, puguin abandonar les seves formes d'organitzar el treball d'aprenentatge i ensenyament, heretades del segle XVII.

La majoria dels professors actuals es limita a donar continuïtat al mètode d'ensenyament simultani de Jean Baptiste La Salle i de la seva institució dels germans de les escoles cristianes, amb el seu sistema d'ordre: Ensenyar a molts com si fossin un de sol.

La construcció de l'home liberal i el parlamentarisme republicà de la burgesia del segle XIX recupera i disciplina encara més aquest model, inspirat en una escola per als pobres, aquesta reserva de talents de llavors. Qui ho podria imaginar? I, no obstant això, aquesta és la pell de la nostra cultura professional.

Com més es degrada la imatge de l'escola pública i menys lluitem per la seva qualitat i per l'afirmació democràtica del seu valor com a garant de justícia i cohesió social, més fàcil serà per a la dreta avançar amb la mercantilització cultural de l'escola, com ja es va fent per totes parts, a través del seu desenfrenat neoliberalisme.

Vaig voler recordar alguns equívocs de l'escola i realçar allò que ens correspon a tots i, en particular als

Representants de l'Stei-i al FSIFE.

professors, la responsabilitat de transformar l'escola en una altra institució, en una que aprengui a respondre a la diversitat dels alumnes que ha d'acollir, sense excloure'ls del dret que tenen a aprendre amb èxit, en una escola pública que a tots ens pugui omplir d'orgull.

Us parlo ara d'una altra institució de cultura, una que és capaç de viure la democràcia en directe i amb la participació activa de les comunitats d'origen. Perquè avui és possible una altra escola! Aquesta escola ja existeix aquí i allà, a la Ibèria on vivim.

Professors, alumnes, famílies i altres ciutadans entossudits van desenvolupant altres formes de relació i organització del treball d'aprenentatge i d'intervenció en la societat.

La meva experiència de 40 anys en cooperació amb alguns milers de professors és testimoni d'això.

L'esforç d'aquests grups de treball cooperatiu entre professors ens diu que és possible. El Moviment de l'Escola Moderna de Portugal, a través d'un sistema d'autoformació cooperada, va ser creat autònomament per construir i desenvolupar la nostra professió com a ciutadania militant, compromesa políticament amb l'educació escolar, a la recerca d'altres formes més col·loques i solidàries de viure a l'escola.

"...el treball cooperatiu, que cerca assegurar que cadascú abasti la més elevada consciència..."

Abans de tot pensem que per a la Democràcia en construcció és necessari assegurar una educació democràtica, que haurà de ser desenvolupada paritàriament pels professors amb els seus alumnes, ja que ambdós s'estan formant per als valors de la vida democràtica que ha d'esdevenir.

Per això assumim com a trajecte eticopolític del nostre treball que els mitjans pedagògics que utilitzem han de passar sempre per l'evidència crítica que cadascun d'ells transmet, amb la coherència més elevada: els fins democràtics de l'educació que en cooperació estem construint. O sigui, cada procediment a l'escola ha de subjectar-se als valors de la justícia, als del respecte mutu, als de la lliure expressió, del suport solidari i de la reciprocitat en les relacions de treball i de vida.

Taula rodona al FSIPE.

L'estructura d'organització que concreta aquest projecte de vida en comú és el treball cooperatiu, que cerca assegurar que cadascú abasti la més elevada consciència, que cadascú només pot aconseguir els seus objectius d'aprenentatge per al seu desplegament cultural i social a l'escola, únicament i només si tots els altres aconseguen els seus.

Efectivament, com més cooperatiu sigui el context, millors seran els efectes produïts per la cooperació democràtica en l'aprenentatge del currículum escolar.

Al context democràtic i a l'estructura de treball cooperatiu hi afegim un dispositiu instrumental de gestió cooperada del currículum i de la vida social del grup, preses com a comunitats de producció i aprenentatge cultural. Es tracta del Consell de cooperació educativa, en el qual es planifica, avalua i reflexiona críticament sobre les produccions culturals i el desenvolupament democràtic (o sociomoral, d'orientació democràtica).

Per últim, vull recordar que tots entenem que el saber té un valor social i és socialment construït. Per això, l'ajuda mútua és una força integrant del nostre treball d'aprenentatge i que el coneixement investigat i apropiat, individualment o en grup, han de ser difosos per tots, utilitzant circuits de comunicació del saber i dels productes culturals.

El coneixement i les obres de cadascú han de ser compartits socialment perquè puguin guanyar significat social i ètic. D'aquí sorgeix la motivació més profunda per al treball intel·lectual.

Rosa Aguilar, Batlessa de Còrdova.

Així, en aquest context, el treball d'aprenentatge del currículum és assumit com un contracte social i educatiu entre alumnes i professors, perquè ambdós puguin aconseguir el major èxit en aquest programa de treball en què han de cooperar. Els alumnes han de conèixer i planificar amb els professors els programes que els vinculen en el treball. Partint i aclarint aquest compromís transcorre la gestió cooperada del currículum. Per tot això ens organitzem en cinc temps diferenciats d'activitat:

1. El temps per a la reunió del consell de cooperació educativa, que és fonamental en la planificació, avaluació, anàlisi compartida de les idees significatives en les relacions entre els cooperants i en la construcció de regles de vida -les lleis que regulen el grup i instituïdes per ells en democràcia directa.
2. El temps del treball en projectes temàtics d'estudi i producció artística, d'investigació científica o d'intervenció social, que transcorre durant la planificació que fem del currículum, amb els professors que han d'orientar els grups d'alumnes.

"...en aquest tipus de concepció de la vida a l'escola els alumnes interpel·len i intervenen regularment en la comunitat..."

3. El temps de comunicació i difusió dels projectes, durant el qual els autors se subjecten a la reflexió crítica dels seus companys i s'avaluen els efectes de la informació apropiada per a cadascú.
4. El temps de l'estudi autònom a classe, dirigit a l'estudi dels continguts de les assignatures, a l'entrenament i producció intel·lectual dels alumnes guiats pel seu pla de treball individual. És un temps de treball d'aprenentatge, durant el qual, i en paral·lel, els professors ensenyen interactivament els alumnes que necessiten suport individualitzat per progressar en els seus aprenentatges.
5. Finalment, el temps de treball col·lectiu, que alumnes i professors, col·laborant activament i de manera compartida, construeixen i reconstrueixen conceptes i coneixements que seran mobilitzats en les respectives assignatures, o es revisen i reescriuen textos que serveixin a les diverses àrees del currículum.

És així com els professors intenten que els processos de treball a l'escola puguin reproduir els processos socials, en tots els dominis d'activitat que l'escola mobilitza, en un dur combat contra els simulacres de l'escolarització.

A més a més, en aquest tipus de concepció de la vida a l'escola els alumnes interpel·len i intervenen regularment en la comunitat i sol·liciten per a les seves classes diferents fonts d'informació i col·laboració, enriquint els seus projectes i els seus aprenentatges culturals. Es tracta d'un sistema d'organització cooperada del treball d'aprenentatge, en permanent perfeccionament, que es proposa, simultàniament, promoure la formació democràtica dels professors i dels alumnes per transformar cadascun dels nostres alumnes, com diria Thelen (1960), i de nosaltres, en "un home o una dona que construeix amb altres homes i dones les regles o els acords que constitueixen la realitat social" (i dic jo) a camí de les millors formes de democràcia.

¹ L'autor ha fet un resum de la ponència a petició de Pissarra. Per llegir-la completa, anau a www.fsipe.org □

"ÉS NECESSARI TOCAR ADESIARA LA TERRA PER A NO SUCUMBIR"¹ (*)

Rosa Soares Nunes
CIIE Universitat d'Oporto

"Si aquests fòrums són un espai polític alternatiu a DAVOS, és enorme la responsabilitat de donar sentit a aquest espai amb una veu alternativa.

[...] Aquest és un fòrum temàtic i circumscrit a un lloc per, *paradoxalment*, pensar plegats un no lloc -la utopia de redescobrir-nos en el que ens uneix, en una àrea particularment responsable per la repartició desigualtaria de l'accés al coneixement, font d'injustícia cognitiva, que és també causa i efecte del manteniment d'un ordre mundial, que construeix el benestar d'alguns, sobre el patiment i la humiliació de molts.

La consciència de la profunditat i de la virulència de les desigualtats en el món, la tenim en comú. Estar plegats i assumir la nostra incompleció individual i col·lectiva, perquè és a través de la mirada dels altres que jo em construeixo en tant que imatge meva. D'aquí l'existència d'un nucli dialògic en tota la sociabilitat que es construeix per una resposta existencial activa, construïda en la pròpia interacció. D'aquí la seva funcionalitat als efectes de congregació de diferents punts de vista, diferents angles de visió, diferents incidències i diferents efectes dels problemes, que coincideixen amb una acció comuna transformativa, posant-se l'èmfasi a l'engendrar interpersonal de significats que ens aproximem, en el rastre d'un altre món possible. En tots els temps, la utopia serveix per assabentar-nos del desencert del món."

Cita Thomas More i Campanella com a pensadors utòpics i descriu l'al·legoria de la caverna de Plató a Glauco, parla de la facultat de conèixer, que pareix tenir alguna cosa de divina i que mai no perd el seu poder i que segons l'orientació que se li doni pot resultar útil i avantatjosa o inútil i perjudicial.

"...que els papers socials i el coneixement general a l'escola puguin ser impregnats de formes materialitzades de transformació en mercaderia."

"[...] L'orientació que li donem [...] Parlar de mercantilització, de privatització de l'educació, sense tenir en

compte la desconcertant actualitat de l'anàlisi marxista del sistema capitalista, és malgastat l'oportunitat d'aclarir conceptes que, entrant en la circulació trivial del discurs en voga, tantes vegades juga el joc del que es pretén contrariar, reduint a estereotips el que podia tenir la força d'inquietar-nos veritablement."

Cita Derrida i Giddens, declarats no marxistes, que diuen que l'anàlisi de Marx no ha estat superat per ningú. Cita el capítol primer d'*El Capital*, el que parla de la força del treball, dels mitjans de producció, de la plusvàlua, del productor, del producte i del salari. Diu que sorgeix el capitalisme quan la força del treball es converteix en mercaderia i es venuda pel seu titular per obtenir mitjans de subsistència. Diu que és en la compra de la força del treball que s'amaga la transformació dels doblers en capital. També afirma, seguint Marx, que la propietat privada transforma els mitjans de producció en fins als quals queda subordinat l'home i que no és el treballador qui utilitza els mitjans de producció, sinó a l'inrevés. Amb tot això afirma que és la propietat privada la que aliena l'home en un procés impersonal de la seva transformació de fi en mitjà, de persona en instrument de la seva pròpia dominació. I aquest seria un bon principi, si tengués temps, per parlar del que pensaven Marx i Engels sobre la intervenció de l'Estat en l'educació, en un estat capitalista. Després parla de la possibilitat de comerciar sense mercaderies, els que presten un servei són reduïts a assalariats i es converteixen en un engranatge del procés de producció. És per

Presència de l'STEI-i al FSIFE.

Albert Sansano, representant de la Confederació d'STEs al FSIPE.

això que l'educació a través de l'escola pública ha de reproduir aquests esquemes.

“ [...] Com aclareix Fritzel (1987), el problema essencial aquí, no és que els continguts específics i explícits puguin ser políticament tendenciosos, sinó que els papers socials i el coneixement general a l'escola puguin ser impregnats de formes materialitzades de transformació en mercaderia. Això és una qüestió més epistemològica que de selecció de continguts referent a normes abstractes d'organització burocràtica relativa “a la qüestió central de com els coneixements i les capacitats -valors educatius en ús - són transformats en una força potencial de treball per acabar en mercaderia”.

El problema bàsic -diu l'autor- està en les formes per les quals les competències desenvolupades a l'escola són orientades perquè constitueixin qualificacions legítimes per al mercat. En certa manera, la legitimació de les relacions socials específiques de producció i reproducció, i la transformació en mercaderia en general, serveix com a plusvàlua de la qual les mercaderies estan imbuïdes. I això és una funció de l'estructura interna de l'escola

respecte a l'essència de la seva autonomia relativa, inscrita en la mateixa autonomia relativa de l'Estat. Per millor moure's en la contradicció compleix les funcions de legitimació de l'economia capitalista, negant la seva natura d'Estat capitalista.

El model de tecnologia educativa, centrat en objectius, sobretot en el quadre de la seva formulació en termes comportamentals, mètodes i tècniques estandarditzades i avaluació “objectiva”, pot ser una expressió directa d'aquesta estructuració educativa. Aquest model, embolicant el control extern a través de criteris objectius, pot, molt bé, ser considerat com un treball abstracte per atribuir notes i altres classificacions externes que corresponen al treball abstracte en relació als salaris. Els problemes bàsics enfrontats pels sistemes educatius, tenen origen en els problemes de l'Estat capitalista.

Els interessos de realització particular dels capitals individuals, transformen els processos en anàrquics, centrant-se en una preocupació de competició i una visió a curt termini -que és la visió neoliberal- sense espai per a cap altre mode de regulació que no sigui la d'un mercat regulador de si mateix, de les nostres vides i dels nostres somnis. L'espectacle degradant que va ser, fa dies, a Portugal, la divulgació pública dels rànquings entre escoles, és una mostra del quadre d'ambivalència en què es mou l'Estat en aquest nou liberalisme que el vol retirar el més possible de l'economia, de la salut, de l'educació, però que l'utilitza per als seus propis fins.

"Sobretot des de 1994 s'evidencia un fortíssim moviment concertat de mercantilització de l'educació com a servei."

Com diu Roger Dale (2004), en la competència entre els tres blocs competitius -l'americà, l'uropeu i l'asiàtic- el principal obstacle encara és la pròpia natura sobirana de l'Estat-Nació. Per això és necessari reorientar-lo. En el discurs de la globalització, la producció no desapareix. És fragmentada i relocalitzada des d'un cap a diversos països.”

Segueix explicant com les empreses es deslocalitzen i es tornen a situar en diferents llocs, del canvi de les relacions entre països i de la necessitat de l'acumulació capitalista en un punt fix i que la història del capitalisme ha estat sempre la recerca de nous mercats i de majors plusvàlues. Això fa

que a partir dels anys 70 amb el xoc petrolífer, el capital es refugia en territoris que no tenen regulació estatal. I en els anys 90, el nou punt fix és el supranacional.

“ [...] Considerant el model trimodal de Wallarstein -encara que tingui algunes desactualitzacions pels canvis, d'una banda el camp de la Regulació, d'una altra per la desaparició de la Unió Soviètica- Espanya s'està resituant, passant de la semiperifèria cap al Centre; el mateix els passa a Irlanda i al nord d'Itàlia, en canvi Portugal no està en aquesta ruta, mantenint-se en la semiperifèria.

L'educació s'està reconfigurant, encara que nosaltres continuem mirant-la des del Centre que era l'Estat-Nació. I ni tan sols ens movem per l'enorme influència que l'Organització Mundial del Comerç té en l'educació, perquè els moviments de resituació fan que aquestes influències apareguin diluïdes. A més de ser una esfera d'activitat vista com a molt lucrativa, el reconeixement (en l'actual quadre de desenvolupament de la ciència i de la tècnica) de quant l'educació influeix en la productivitat i formació de riquesa, la inscriu a l'agenda dels lobbys capitalistes. Les polítiques de descentralització i de desconcentració, que retiren progressivament la tutela de l'Estat, van en el sentit del reesglaonament. Descentralització i desconcentració, es converteixen en formes de disminució de la influència de l'Estat en l'Educació. Sobretot des de 1994 s'evidencia un fortíssim moviment concertat de mercantilització de l'educació com a servei.”

Cita un escrit del diari *Le Monde* que parla de l'enorme competició de l'ensenyament superior, que les universitats cerquen els millors professors i les futures elits dels països emergents i que obren campus a l'estranger. També cita un diari de Barcelona, quan el fòrum es feia allà on els seus titulars deien que s'impulsava la creació d'empreses des de la universitat, i que seguien models emprenedors seguint els anglesos i americans. I també parla de l'editorial d'*Educação* portuguès que deia que la part més lucrativa del negoci de la mort era de multinacionals espanyoles, absorbides per un grup anglès en mans de dues corporacions americanes. Que l'educació, la salut i la mort eren declarades indústries de gran potencial i futur.

Diu que Wallerstein avisa que si els moviments antisistema no tenen clara la seva orientació ideològica, poca cosa podran fer contra el neoliberalisme. També parla del paper dels intel·lectuals i cita Bordieu: “Hem de

Parlament final a la manifestació per l'escola pública.

preguntar-nos quina és la contribució que els intel·lectuals porten al racisme de la intel·ligència. Seria interessant estudiar el paper dels metges en la medicalització, o sigui, en la naturalització de les diferències socials, i el paper dels psicòlegs i dels psiquiatres i dels psicoanalistes en la producció d'eufemismes que permeten designar els fills dels proletaris o dels emigrants de tal manera que els casos socials es transformin en psicològics i les deficiències socials en deficiències mentals”.

També parla del paper dels professors que, tantes vegades i sense crítica accepten aquestes categoritzacions. Diu que “L'escola, sent un local polític és un local d'acció pública i de formació de subjectes, en un context de diversitat i de conflicte que en res xoca (com tantes vegades es vol fer creure) amb un discurs igualitari que és en si mateix global, perquè és un discurs de l'aproximació i de la reciprocitat.”

“...vés a la botiga, compra cacau i pa i dóna-n'hi. Vés-t'hi acostumant. És fam.”

Acaba amb prosa poètica explicant que no som res sense la memòria, perquè el present no existeix, que la memòria és l'experiència de moltes persones transformada en vèrtex de successos i de situacions pròpies i alienes. I aquí escriu un fragment d'un poema:

És un lloc al Sud, un lloc on

la calç

*amotinada desafia la mirada.*²

I acaba de la manera següent parlant d'una escola del curs 1968/69:

“L'escola. Classe de nines. Un aire molt arreglat d'un blanc insistent i persistent.

Per allí les estacions queien al marge del drama humà en què es patia d'una ràbia sorda, sorda no perquè no cridés en un infernal silenci, però perquè es contenia guardant-se per als déus que hi hagués. L'Hivern anticipat va entrar cap a dins de nosaltres. Un dia rere l'altre anava posant al nu el que ningú no podia amagar.

Vinguda de la ciutat més pròxima, jo vaig arribar a l'escola a les 9 hores.

A mitjan matí una nina, de sobte, es va quedar quieta, lívida, es va desmaiar.

Esglaiada, vaig córrer a demanar ajuda a la meua companya del costat que fa anys que tenia el seu lloc de feina allà. I molt calmosament, molt naturalment (no va fer falta ni veure-la) va diagnosticar i va prescriure: vés a la botiga, compra cacau i pa i dóna-n'hi. Vés-t'hi acostumant. És fam.

Tot ens fa créixer. Per més insignificant que ens sembli, en les seves dimensions humanes, qualsevol acte pertorbador de la rutina, una anècdota o una llàgrima, en ella trobarem sempre una causa qualsevol, ni que la causa sigui, per contradicció, un mer potser.”

¹ Fàbula d'Anteu, in Manuel Gusmão, *Apoesia de Carlos Oliveira*

² Poema d'Eugenio Andrade

(*) S'ha fet un resum de la ponència i se n'han transcrit fragments. Si es vol llegir completa s'ha d'anar a www.fsipe.org □

Acte lúdic de cloenda del FSIFE.

PLAÇA 18®
serigrafia

**La millor selecció tèxtil per a
promocions en serigrafia**

Tel: 971 660 422
Polígon Son Noguera, Lluçmajor www.pl18.com

EDUCACIÓ I GLOBALITZACIÓ¹

Régine Tassi
D'ATTAC - França

“ [...] Què hem d'entendre per globalització?”

La globalització o, com diem freqüentment en francès, la mundialització liberal, pot caracteritzar-se per diversos aspectes que són alhora polítics, econòmics i socials:

La mundialització liberal és impulsada des de dalt, contra els interessos de la majoria dels ciutadans, per actors que no disposen de cap legitimitat democràtica. Aquests actors són els mercats financers (bancs, companyies d'assegurances, fons de pensions, fons d'especulació) i les empreses multinacionals. El seu únic objectiu és l'optimització a escala planetària del capital financer. Aquestes forces, no obstant això, han fet el que és necessari per construir-se una aparença de legitimitat democràtica invocant incessantment les llibertats: **llibertat de circulació del capital, lliure intercanvi i llibertat d'inversió**. Aquestes llibertats s'entenen com “llibertats” de maximització de beneficis, independentment de tota consideració social, cultural, ecològica o dels drets humans.

"L'ensenyament ha d'estar al servei de la competitivitat i ha d'adaptar-se a les expectatives de l'entorn econòmic."

[...] Des del punt de vista polític, en preconitzar el no intervencionisme i el laissez-faire, aquesta mundialització esquiva i rebaixa el poder dels estats, perímetres d'exercici de la democràcia i garants del bé comú. Al mateix temps, la mundialització liberal crea un tipus d'Estat supranacional amb el consentiment dels governs subscrits a la ideologia neoliberal. Aquest poder supranacional disposa de les seves institucions (FMI, Banc Mundial, OCDE, OMC, G-8, Comissió Europea i Banc Central Europeu), així com dels seus aparells de legitimitat ideològica, en primer lloc el sistema mediàtic i l'ensenyament d'economia a les universitats.

[...] Educació i política europea (competència econòmica i mercantilització)

[...] L'ensenyament ha d'estar al servei de la competitivitat i ha d'adaptar-se a les expectatives de l'entorn econòmic.

[...] Al contrari del que podríem pensar, les polítiques en matèria educativa no s'elaboren simplement en l'àmbit nacional, sinó que són pensades i programades en l'àmbit europeu, i fins i tot internacional, per organitzacions com l'OCDE i el Banc Mundial i per la Unió Europea, sense oblidar els grups de pressió patronals com l'ERT (taula rodona d'industrials europeus) i la UNICE, que és la patronal europea. En aquests organismes es parla d'un "espai europeu d'educació i formació" i l'estudi dels documents produïts pels diferents organismes europeus en matèria d'educació ho demostra.

L'ensenyament ha d'estar al servei de la competitivitat i ha d'adaptar-se a les expectatives de l'entorn econòmic. Aquesta nova lògica poc visible escapa completament, com acabem de dir, al control democràtic dels ciutadans. Es caracteritza per la falta de transparència i d'informació.

L'objectiu del nostre treball és lluitar contra el que a ATTAC anomenem "la mercantilització de l'educació".

[...] En primer lloc, què entenem per mercantilització de l'educació?

Observem un desplaçament de l'educació cap a les expectatives dels mercats, dels empleadors i de les empreses que es tradueix de diverses formes:

- una utilització de l'ensenyament per estimular els mercats i en especial els mercats de les tecnologies de la informació.
- la transformació de l'escola, de l'ensenyament i del saber en noves mercaderies.
- una penetració creixent de l'empresa privada en el si de la institució escolar.
- una propaganda de la ideologia neoliberal en la formació dels professors d'economia.

Les conseqüències d'aquesta mercantilització de l'educació constitueixen una alteració dels objectius de l'escola: l'emancipació mitjançant el desenvolupament de l'esperit crític dins una concepció humanista. En comptes d'això, se'ns proposa una concepció utilitarista: l'adaptació a una societat que es planteja com quelcom no modificable.

El "Procés" o l'"Estratègia" de Lisboa

El març de 2000, els caps d'estat i de govern europeus es van reunir a Lisboa en Consell Europeu per parlar de l'ocupació a Europa. El resultat d'aquest Consell varen ser uns objectius respecte a l'estratègia econòmica d'Europa, a partir de llavors coneguda com el "procés" o l'"estratègia" de Lisboa: aconseguir que l'any 2010 Europa sigui "l'economia del coneixement més competitiva i dinàmica del món".

"...va decidir retardar l'edat de jubilació efectiva 5 anys en tots els estats membres."

[...] Quins són els objectius principals de l'estratègia de Lisboa?

1.- Augmentar la taxa d'ocupació fins al 70% el 2010

L'objectiu consisteix a augmentar la taxa d'ocupació, passar del 61% al 70% en el 2010. La taxa d'ocupació és la relació entre el nombre de persones realment actives en el mercat de treball i el nombre de persones amb edats entre els 15 i els 65 anys.

A aquest objectiu s'afegeix també el d'obtenir una taxa d'ocupació del 50% entre els treballadors de major edat, és a dir, els de la franja d'edat dels 55 als 65 anys.

[...] El Consell Europeu de Barcelona de 2002 (al qual Jacques Chirac i Lionel Jospin varen assistir plegats) va decidir retardar l'edat de jubilació efectiva 5 anys en tots els estats membres. I això és precisament el que ha començat a fer la llei Fillon sobre les pensions.

2.- Reduir el cost salarial i reformar la Seguretat Social

Les empreses són l'element central d'aquesta nova economia del coneixement. Per tant és necessari reduir les pressions fiscals sobre el treball, especialment les del treball poc qualificat i poc remunerat, i millorar els incentius a favor de l'ocupació.

Si entren menys diners a les caixes de la Seguretat Social, serà necessari "reformar-la". Els dirigents europeus parlaran llavors de "modernització".

3.- Fomentar l'economia del coneixement a través de l'escola

Les conclusions de Lisboa precisen que és necessari: "crear les condicions que permetin prosperar el comerç electrònic i Internet, de forma que la Unió pugui atrapar la competència connectant un gran nombre d'empreses i de llars a Internet mitjançant connexions ràpides". L'educació ha de tenir un paper central en aquest sentit i ha de permetre l'adquisició de "competències en tecnologies de la informació, en llengües estrangeres, en cultura tecnològica i en esperit empresarial".

[...] 4.- El suport a l'esperit empresarial

Segons els grups de pressió patronals i els dirigents europeus, és l'empresari el que crea la riquesa. Per tant, és necessari afavorir-lo i valorar-lo. Cal lloar el seu esperit d'iniciativa. I va ser per això pel que el comissari europeu de les empreses de la Comissió Prodi, Erkki Liikanen, va poder escriure: "Europa necessita crear una nova cultura d'empresa. Ha d'alimentar-se l'esperit empresarial des de les edats més primerenques.

Els cursos sobre l'empresa deuen necessàriament formar part de l'educació a l'escola i a la universitat".

[...] Irlanda, Luxemburg, Finlàndia, Suècia i Gran Bretanya han introduït programes de formació amb esperit empresarial a les escoles de primària. (Informació provinent de la Comissió Europea el 2004)

La convergència dels sistemes educatius pot realitzar-se en contradicció amb els tractats mitjançant subterfugis o mètodes poc transparents.

A manera de recordatori he de dir que està induïda per:

- la perspectiva de la unificació del mercat de treball, la qual cosa suposa una harmonització dels títols i de les formacions (reforma de l'ensenyament superior, definició de les competències professionals)
- l'objectiu de l'augment de la taxa d'ocupació amb vista a l'empleabilitat

[...] Els mètodes posats en pràctica

El que pot semblar sorprenent als ulls dels ciutadans és que les decisions en matèria educativa depenguin de

polítiques nacionals governamentals i que no siguin exactament les mateixes en tots els països, que presentin una diversitat.

Mitjançant quin mètode es realitza aquesta política educativa europea? La Unió emprà una nova manera de correspondre: el mètode obert de coordinació (MAC) posat a punt a la cimera europea extraordinària sobre l'ocupació a Luxemburg el 1997. Permet evitar els tractats que limiten les competències comunitàries, especialment en matèria educativa. Els estats es posen primer d'acord perquè convergeixin les seves polítiques educatives i a continuació es posen en pràctica a cada país, "en nom d'Europa".

"...atempta no sols contra la democratització de l'educació, sinó també contra la situació de les dones de les classes socials més modestes..."

[...] L'educació tampoc no es defineix com un servei públic, aquesta expressió no figura en el vocabulari europeu. L'educació es considera com un servei que es pot comercialitzar.

[...] Objectius que ens hem de fixar per oposar-nos a aquest moviment mercantil

La traducció d'aquest principi general, en termes d'organització i de continguts de l'ensenyament, serà inevitablement distint en els diferents països, especialment a l'Europa que volem construir.

L'educació ha de ser considerada com un bé comú. Per a això, l'educació necessita mitjans proporcionats per la comunitat, mentre que es generalitza a Europa la disminució dels pressupostos públics dedicats a educació. Únicament una gestió pública pot garantir la igualtat i la gratuïtat unida a la qualitat. La "descentralització" actual només contribueix a agreujar les diferències. Hem de combatre la instrumentalització de l'educació al servei de l'adaptació a les necessitats immediates de l'economia. Això significa que la competència interna en el si dels sistemes ha de deixar d'imposar-se com a principi director de gestió.

[...] ...hem de combatre a l'interior dels centres contra tota publicitat i proselitisme mercantil.

Régine Tassi durant la seva intervenció.

[...] Un altre front de lluita urgent a França són els centres de preescolar, excepció educativa francesa que contribueix a garantir la igualtat d'oportunitats i que molts països europeus ens envegen. Aquests centres estan cada cop més amenaçats per deixar espai a la gestió privada. Les societats privades de prestació de serveis s'estan desenvolupant enormement per oferir serveis de cura de nins a domicili. Ara bé, el problema de la privatització del sector de la infància atempta no sols contra la democratització de l'educació, sinó també contra la situació de les dones de les classes socials més modestes, que seran les primeres afectades.

Un altre problema urgent a l'educació es la qüestió de la immigració en relació directa amb la globalització. Actualment molts nins de la immigració poden veure's privats d'educació. A França s'ha creat una xarxa d'"educació sense fronteres", en la qual participa ATTAC, a fi de defensar el dret a l'educació dels nins i els joves sense papers..."

¹ S'ha retallat la ponència en fragments. Per llegir-la completa, anau al web www.fsipe.org □

MERCANTILITZACIÓ I PRIVATITZACIÓ DE L'EDUCACIÓ¹

Ignacio Fernández de Castro
De Equipo de Estudios

"A.- ANTECEDENTS

La mercantilització i la privatització estan íntimament relacionades entre si. En els alborns de la modernitat els tres elements sobre els quals originàriament arrenca la mercantilització com a procés: les mercaderies, els mercats i els mercaders, reneixen units al procés de privatització amb què la burgesia, com a classe ascendent, trenca la dominació d'allò públic que l'absolutisme dels monarques manté a Europa al final del feudalisme.

Els mercaders són els primers "emprenedors" que no se serveixen de les armes i dels exèrcits, ni dels déus i dels seus missioners, en les seves aventures expansives. Compren per vendre i posen en circulació els excedents i en enriquir-se comprant i venent les mercaderies pel seu valor, inventen, amb Ricardo i Marx, la plusvàlua i el Capital.

Les mercaderies són l'objecte privatitzat de la seva activitat. A l'ocupació, al descobriment, a la conquesta, a la producció, a l'herència, a la donació, al premi, al regal i al bescanvi, com a fonts de l'apropiació privada dels béns, s'afegeix en les mercaderies la condició de poder ser venuts i comprats per cedir o aconseguir així la possibilitat privada d'utilitzar-los, consumir-los o usar-los.

Els mercats, lloc i mecanisme per als intercanvis i l'activitat emprenedora dels mercaders, s'estenen i s'especialitzen i en ells s'inventa el valor, els equivalents generals, les monedes, el crèdit i per la seva mediació el capital circula i el capitalisme es globalitza.

"...triomfen els alumnes que millor s'ajusten als nous criteris discriminadors dels empresaris."

[...] B.- MERCANTILITZACIÓ DE L'EDUCACIÓ

[...] La mercantilització del sistema d'ensenyament es posa de manifest en què el desenvolupament ple de la personalitat dels alumnes deixa de ser l'objectiu principal del procés d'ensenyament cedint aquesta posició a la seva contribució, mitjançant l'especialització professional dels seus alumnes, al desenvolupament de la capacitat

Inauguració del Fòrum Social Ibèric.

econòmica competitiva de la societat, tant en la producció de mercaderies, com en la conquesta dels mercats internacionals.

Les conseqüències en el sistema han estat les següents:

- ✓ La lluita conservadora per la reducció dins el sistema de l'etapa comprensiva (l'educació per a tots) a favor de les etapes i organització selectiva (selecció dels millors i exclusió dels pitjors).
- ✓ Acomodament en general dels itineraris educatius i formatius a les necessitats de les empreses tal com aquestes es manifesten en el mercat de treball.
- ✓ Conversió de l'objectiu general de la "igualtat" de les persones en la seva qualitat de subjectes, per la "igualtat d'oportunitats" com a objectiu de l'etapa inicial i per la "competitivitat selectiva" objectiu de l'etapa conclusiva del sistema. En definitiva, la desigualtat social originària, que s'intenta que desaparegui en la primera etapa, se substitueix per la desigualtat social que es produeix en l'etapa conclusiva per la carrera competitiva discriminadora en què triomfen els alumnes que millor s'ajusten als nous criteris discriminadors dels empresaris.
- ✓ El sistema d'ensenyament acaba així reconvertint-se, no en un mercat educatiu, sinó en un mecanisme de producció de la mercaderia "força del treball" o si es prefereix "capacitat de treball", una mercaderia destinada al mercat de treball.

C.- PRIVATITZACIÓ DE L'EDUCACIÓ

La relació entre els dos processos, la mercantilització i la privatització té com a conseqüència que el procés de privatització s'entengui gairebé exclusivament relacionat amb **la titularitat** dels centres constituents del sistema. Així el procés de privatització s'entén com un augment relatiu dels centres de titularitat privada o la disminució relativa en el sistema d'ensenyament dels centres de titularitat pública (titularitat de l'Estat, de les autonomies o dels municipis).

El "concert", és a dir, el concertar per la titularitat pública del sistema amb centres de titularitat privada perquè aquests centres realitzin "ensenyament públic" a canvi de rebre una subvenció, crea un "desconcert" en l'anàlisi, ja que introdueix l'adjectivació de públic o privat, no per la titularitat, sinó per la seva aplicació perquè l'ensenyament que s'imparteix sigui per a tots (ensenyament públic i per això gratuïta) o privada (només per als que puguin pagar-la per estar presents amb les seves ofertes en un mercat educatiu o estar supeditades les seves admissions d'alumnes a les condicions que imposa el seu titular privat).

La condició pública dels centres d'ensenyament, pens, no depèn de la titularitat institucional dels centres, ni tampoc només que l'ensenyament que imparteixin sigui per a tots i gratuït, ja que pens que avui es manifesta una condició que afecta qualsevol col·lectiu de membres de la societat, siguin públics o privats, i, per això, als centres d'ensenyament i al sistema educatiu.

[...] D.- OBJECTIUS ESTRATÈGICS

Els objectius estratègics són aquells que en tot moment marquen el "sentit" de cap a on han de dirigir-se les reformes que es projecten i que en cada moment constitueixen les polítiques educatives corresponents.

"...que el sistema d'ensenyament deixi de tenir com a objectiu el produir aquestes mercaderies..."

En el cas del sistema d'ensenyament i en la seva relació amb la mercantilització i la privatització objecte d'aquesta reunió reflexiva, pens que almenys cal tenir en compte dos objectius estratègics que serveixin com a referent de cap a on han de dirigir-se les reformes que actualment es discuteixen:

Un seminari del Fòrum.

- ✓ El primer, la necessitat que se suprimeixi el mercat de treball, és a dir que deixin de considerar-se mercaderies les persones o algunes de les seves capacitats tal com la força de treball. Això suposa que el sistema d'ensenyament deixi de tenir com a objectiu el produir aquestes mercaderies i es dirigeixin a proporcionar als seus alumnes el desenvolupament ple de la seva personalitat.
- ✓ [...] El segon, sembla necessari que totes les relacions entre persones o *membres* de l'espècie humana i molt especialment les destinades a conformar col·lectius per a la realització conjunta d'activitats, tant les relacions públiques com les privades, siguin plenament democràtiques.

Aquestes dos objectius estratègics suposen que les polítiques educatives han de tenir en compte la progressiva modificació dels continguts de l'ensenyament perquè tots aconseguixin el desenvolupament ple dels alumnes, la seva diversitat i la seva condició de subjectes. [...] Aquesta conclusió suposa una profunda modificació de les actituds i teoritzacions que l'esquerra té sobre el que és públic i el que és privat."

¹ S'han transcrit fragments de la ponència. Per llegir-la completa s'ha d'anar a www.fsipe.org □

LA LAÏCITAT A L'ESCOLA¹

ESCOLA LAICA

Francisco Delgado
Europa Laica

[...] “El model d'escola laica que propugnem té a veure amb la declaració del cinquè manifest que més de cent organitzacions socials, sindicals i polítiques de tot l'Estat espanyol hem aprovat i fet públic:

“Advoquem per un model d'escola laica, que educi sense dogmes, en valors humanistes i universals, en la pluralitat i en el respecte als drets humans, en l'assumpció de la diferència i de la diversitat i en els valors ètics, no sexistes i democràtics.

Volem una escola on s'asseguin còmodes tant els no creients, com els creients de les diverses religions o creences. Els nins i nines, a l'escola, no poden ser segregats en funció de les creences de les seves famílies.

I l'alumnat que no desitgi donar religió no ha de tenir una obligació alternativa, ja que això va en contra dels drets fonamentals, per això l'única possibilitat, a fi de respectar els drets de tots i totes, és que la religió surti de l'horari lectiu obligatori”.

[...] D'altra banda l'església catòlica rep de l'Estat espanyol múltiples beneficis i privilegis, de tipus fiscal, amb subvencions milionàries, amb lleis civils i penals i no diguem en l'àmbit de l'educació, subvencionant col·legis catòlics i mantenint a l'escola la classe de religió i els valors cristians, com a conseqüència dels acords amb el Vaticà de 1979, de clara inconstitucionalitat.

[...] El laïcisme no és un valor antireligiós, ni respon a un ateisme o agnosticisme implícit o explícit. El laïcisme respon al dret que té tota persona a no ser violentat o discriminat, en funció de les idees que sostingui.

“...l'actual Govern pretén seguir amb un model confessional i no constitucional d'escola pública i concertada catòlica.”

[...] El laïcisme és la devolució de la potència pública a tots els individus.

[...] Descansa en diversos principis essencials, entre els que destaquem: A) Llibertat individual de pensament i

Intervenció de Pere Polo en un Seminari de Cooperació Internacional del FSIPE.

de consciència; B) Igualtat, entre la ciutadania, des de tots els punts de vista, tant simbòlica, com jurídica, com política, com ètica i espiritual. C) Autonomia de la societat civil, al marge de les esglésies, per dotar-se de lleis per a tots i totes les ciutadanes, és a dir incloents. D) Tolerància zero amb totalitarismes i posicions excloents.

[...] Les creences pertanyen a l'àmbit del que priva i és en ell (els llocs de culte o el si familiar), on les famílies creients, en col·laboració amb les esglésies, han de desenvolupar, la formació religiosa dels seus fills i filles.

[...] El projecte de LOE deixa les coses com estan, és a dir es manté la religió com a assignatura, dins el currículum i en horari lectiu, sense donar solució a l'alumnat que no desitja tenir religió.

[...] Altres religions entraran, també, a l'escola, per adoctrinar. S'augmenten els concerts amb les escoles catòliques. En suma, l'actual Govern pretén seguir amb un model confessional i no constitucional d'escola pública i concertada catòlica.

[...] No obstant això som optimistes, sabem que una altra escola i una altra societat són possibles. I per això des d'Europa Laica, amb altres organitzacions socials, continuarem lluitant.”

L'ESCOLA LAICA EN EL MÓN ÀRAB - MUSULMÀ

Waleed Saleh
Universitat Autònoma de Madrid

“Parlar d'una escola laica en el món àrab i musulmana no deixa de ser en l'actualitat un somni o un desig molt

difícil de realitzar. Durant dècades les societats en alguns països àrabs i musulmans han lluitat per aconseguir el tren de la modernitat i han aconseguit d'alguna manera reduir la influència de la religió en la vida pública, i concretament en la política. S'han promulgat lleis i normes que han anat fomentant els drets dels ciutadans, lluny de discriminacions per raons de sexe o per criteris confesionals.

En diversos moments de la història moderna del món àrab i musulmà varen aparèixer reformadors que varen fer alguna crida per revisar el paper de la religió en la societat. El reformisme islàmic, en realitat, és un moviment polític nou i una ideologia contemporània que pretén ressuscitar la civilització islàmica i el món islàmic. Com a moviment polític crida a la descolonització dels països musulmans sota la bandera del califat. Ideològicament, té l'Alcorà, el Profeta i els avantpassats com la base per a un nou renaixement. Rebutja el poder religiós tal com es coneixia a l'edat mitjana. Defensa la idea que no hi ha contradicció entre la raó i la religió ni tampoc entre la religió i les ciències modernes. Per això, accepta que moltes teories científiques occidentals s'aprofitin per renovar la civilització islàmica i el pensament islàmic. Els líders més destacats d'aquest moviment són: Yamal al-Din al-Afgani (1839-1897); Muhammad 'Abdah (1849-1905); Muhammad Iqbal (1875-1938); 'Ali Sari'ati (1933-1977).

"...acusa les escoles religioses del Golf d'alimentar amb els seus titulats els suïcides d'Al Qaeda."

[...] L'assignatura de religió forma part dels plans d'estudis a l'escola primària i secundària d'aquests països, encara que hi ha algunes diferències entre els uns i els altres. Algèria, per exemple, està decidida a eliminar l'ensenyament religiós a l'escola secundària, com a mesura per resoldre el radicalisme religiós. Tunis desenvolupa l'ensenyament de la religió per adequar-la als temps moderns. El Marroc ha reduït, aquest curs, les hores de l'assignatura de religió de dues setmanals a una hora, a l'escola secundària. A la resta del món àrab ha seguit el seu camí tradicional: ni eliminació ni modernització. L'assignatura de religió a Síria forma part essencial del programa d'estudis, ja que cada alumne (des de primer de primària a tercer de secundària) estudia de dues a tres hores setmanals la religió musulmana o la cristiana, encara que la nota d'aquesta assignatura no compta per a la mitjana anual.

Participació d'Eivissa i Menorca a la manifestació per l'escola pública.

[...] L'Administració nord-americana inclou en el seu projecte de reforma per al món àrab controlar l'ensenyament religiós i acusa les escoles religioses del Golf d'alimentar amb els seus titulats els suïcides d'Al Qaeda.

[...] En relació amb la reforma dels programes educatius hi ha tres visions distintes:

- 1- Visió tradicional i conservadora que rebutja qualsevol reforma.
- 2- Visió liberal que reclama programes que reflecteixin les ambicions socials i els valors com la democràcia i els drets humans.
- 3- Visió neutral que per raons tècniques, no ideològiques, creu que caldria revisar els programes cada cert temps.

[...] En els últims anys, representants de la comunitat musulmana als països europeus han començat a reclamar la inclusió de la religió musulmana en els programes dels col·legis on estudien alumnes que confessen l'Islam."

L'ESCOLA HA DE SER LAICA. L'ESCOLA COM A PODER

Maria Pau Trainer
Professora de Batxillerat, escolàpia

"Les persones que ens dediquem a l'escola tenim consciència que, d'una manera o una altra, sempre ha existit, si no com a institució, sí que com a fet que ha arribat fins a nosaltres en el fenomen de transmetre

A la manifestació per l'escola pública, muixeranga valenciana.

coneixements, història, tecnologies, idiomes, costums, danses..., VIDA.

Els resums que hi ha a continuació són la base per explicar el que realment ha passat en la història de la creació de les escoles fins arribar a una legislació que des d'un principi està condicionada pels contactes que l'Església ha tingut amb els governs de torn per dominar la transmissió dels coneixements i la consolidació del seu poder en la societat espanyola.

[...] El tema, a banda de la Revolució Francesa, és per fer notar que va ser a partir d'aquesta Revolució que l'escola es "va popularitzar", encara que també varen néixer per neutralitzar aquest fet quantitat d'escoles religioses que "varen vetllar" per la moral i els bons costums, enfront de l'explosió de "Llibertat, Fraternitat i Igualtat".

[...] Cal tenir present que pocs anys després de la primera Constitució espanyola ja sorgeix un Concordat que tancarà possibilitats enfront d'una educació laica.

[...] Aquesta Institució Lliure va haver de lluitar contra tot el que havia imposat el Govern, que tenia lligades les mans pel Concordat amb la Santa Seu. Varen haver de replantejar-se moltes coses, però varen demostrar la seva gran capacitat organitzativa i metodològica per fer possible una escola digna, innovadora, d'alt valor moral i social.

"...que l'escola dels seus fills i filles fora una escola respectuosa, no excloent de ningú i de qualitat: LAICA."

[...] Des de 1876 fins a la guerra civil de 1936, la Institució Lliure d'Ensenyament es va convertir en el centre de gravetat de tota una època de la cultura espanyola i en camí per a la introducció a Espanya de les més avançades teories pedagògiques i científiques que s'estaven desenvolupant fora de les fronteres espanyoles.

[...] Els articles del Concordat que oferesc són prou clars per comprendre el poder de l'Església sobre la realitat de l'ensenyament a Espanya, des del principi de tota legislació. Aquesta Llei es va fer abans de la Llei Moyano.

[...] Vull fer ressaltar la consolidació dels rols femenins en funció de la família, la casa i la cura dels seus. Les dones hem hagut de lluitar doblement per poder arribar al coneixement, encara que tinguem ben lluny encara bona part del poder.

[...] "Podrà el Govern concedir autorització per obrir escoles i col·legis de primer i segon ensenyament als Instituts Religiosos d'ambdós sexes legalment establerts a Espanya, l'objecte dels quals sigui l'ensenyament públic, dispensant els seus Caps i Professors del títol i fiança que exigeix l'Art. 150".

Repassar aquests fets relatius a la intervenció de l'Església en la legislació de l'ensenyament m'ha revalorat l'escola. Va costar més de cent anys portar a la pràctica l'Educació Primària Obligatoria i gratuïta que havia estat establerta a l'anomenada "Llei Moyano" de 1857.

La lluita pel domini dels espais escolars estava servida i durant molt de temps ha estat l'espurna que ha encès visceralment moltes reaccions entre el poder fàctic de l'Església i el del Govern.

Les lleis que han de regular l'escola són importants, però jo voldria una societat madura que sabés exigir que l'escola dels seus fills i filles fora una escola respectuosa, no excloent de ningú i de qualitat: **LAICA.**"

¹ De les dues primeres ponències s'han posat fragments; de la tercera s'ha suprimit tot el que es referia a la història des de la revolució francesa, passant per les primeres lleis d'ensenyament de l'Estat espanyol, articles del concordat, etc. Si les voleu llegir completes podeu anar a www.fsipe.org □

LA COEDUCACIÓ QUE NECESSITEM*

Charo Altable Vicari
Marxa Mundial de les Dones

“INTRODUCCIÓ

La Marxa Mundial de les Dones identifica el Patriarcat com el sistema d'opressió cap a les dones, i el capitalisme com el sistema d'explotació d'una immensa majoria de dones i d'homes per part d'una minoria [...] Per això rebutgem aquest món i proposem construir-ne un altre, on la integritat, la diversitat, els drets i llibertats de totes i tots siguin respectats. Aquests drets es basen en aquests valors: igualtat, llibertat, solidaritat, justícia i pau." (Carta Mundial de les Dones per a la Humanitat, Guia Didàctica elaborada pel grup de la Marxa de València).

QUINS SÓN ELS SÍMPTOMES D'AQUEST PATRIARCAT QUE NO VOLEM PERQUÈ ÉS INJUST?

El que està passant avui és alguna cosa més que un símptoma del malestar de la nostra cultura; pol·lució de l'atmosfera, contaminació de terres, mars i rius [...] milers de dones violades i obligades a prostituir-se per les màfies o com a únic mitjà de vida, nins i sobretot nines venudes com a esclaves sexuals, dones i al·lots adolescents maltractades pels seus companys i amants de tots els grups socials, etc. Tot això ens porta a considerar que la violència forma part del patriarcat, i que aquest va néixer i s'alimenta del militarisme i de l'obediència al líder superior, és a dir, de les jerarquies de poder i el respecte a elles amb l'exclusió dels diferents, "els enemics". Qualsevol educació o reforma educativa que ens proposem ha de partir d'aquests pressupostos. El que està passant avui a les aules ens ho està exigint.

"...la majoria d'actes violents i maltractaments s'exerceixen sobre les dones o homes més febles."

En definitiva, aquesta estructura patriarcal de la nostra societat, refermada en les tradicions guerreres, jurídiques, religioses, científiques, festives i de vida quotidiana, basada en la superioritat masculina i en l'ús de la força i el xantatge, com a valor per aconseguir el poder i el domini, fa que la violència sigui exercida fonamentalment pels adults barons, uns més que altres, certament, i algunes dones que participen en el poder amb els mateixos pressupostos que els poderosos del

planeta, que respondrien així a aquesta imatge de l'arquetip viril protagonista de la història, com molt bé el va anomenar Amparo Moreno¹.

[...] Avui es parla molt de la violència a les aules, exercida, en la seva gran majoria, pels adolescents barons sobre altres barons, considerats més febles i menys homes, i sobre les dones, servint-se d'amenaçes, insults, desvaloritzacions o burles del seu físic o de la manera de ser o opinar. Cal dir que aquests adolescents violents han après d'altres homes, sobretot dels homes de la seva família, la violència i el tracte a les dones. Sabem que molts dels nins i nines del carrer varen escapar de llars, on el maltractament i els abusos sexuals estaven a l'ordre del dia. A més a més, per si això fos poc, ho aprenen diàriament en les sèries i telefilms, on, com en la vida real, la majoria d'actes violents i maltractaments s'exerceixen sobre les dones o homes més febles. Aquesta familiarització televisiva amb la violència i l'abús sexual cap a les dones té com a conseqüència convertir-la en un fet aparentment natural, inevitable, no educable, com si l'agressivitat o la còlera, fonamentalment la masculina, portés inevitablement a la violència o la venjança.

Un altre dels aspectes on es pot observar l'arquetip viril és en les relacions amoroses. Als instituts, sobretot a l'ESO, podem observar ja models amorosos dominants i pautes de relació no justes. Veiem com molts al·lots riuen, menyspreen desqualifiquen o no consideren les

Delegació de l'STEI-i al FSIFE.

al·lotes. Això constitueix en si maltractament, preparant-se així per a futurs i majors maltractaments. Veiem com les al·lotes encara que es queixen d'ells estan disposades a tot, o gairebé tot, per amor. Es preparen així per ser maltractades.

[...] Tot aquest trist panorama que he pintat, al qual podrien afegir-se moltes més coses i més esgarrifoses, no ocupa tot l'espai de la terra ni de les nostres consciències. **El patriarcat ja no té cap prestigi ni credibilitat per a gaires dones i homes, encara que estigui present en els poderosos del planeta.** Hem estat fonamentalment les dones les que des de les nostres consciències hem alçat les nostres veus, ens hem unit i no hem aturat ni aturarem per demanar, exigir i construir un món més just, pacífic i solidari.

Recordem les insistents reivindicacions de les Mares de la Plaça de Maig, la construcció de menjadors populars i ajuda mútua per pal·liar la fam de les dones llatinoamericanes, la insistència de Dones de Negre (dones d'Israel i Palestina, de l'exIugoslàvia i de molts altres llocs), Dones de la Ruta del Pacífic, de Ciudad Juárez, i tantes altres, en la resolució de conflictes per vies pacífiques, en la necessitat de dialogar i cooperar per un món més just.

PREVENIR LA VIOLÈNCIA I CONSTRUIR LA SOLIDARITAT.

Es prevé la violència construint un altre món possible, un altre món que ja existeix, si bé no és en tot el món on es destrueix l'arquetip viril i el seu model de masculinitat de societat, economia i ciència i es dóna prioritat a altres maneres de ser home i dona, i a altres maneres

Pancarta de la manifestació.

de respondre als conflictes [...] La Coeducació l'entenc com una sèrie d'accions i reflexions a favor de les nines i nins, adolescents i joves que tenen com a finalitat el desenvolupament integral de tots els aspectes de les persones, cap a la construcció d'una feminitat i masculinitat que acabi amb la violència i submissió entre homes i dones, entre totes les persones i, per consegüent, que acabi amb la dominació en la construcció de la ciència, de la cultura, de l'economia i de la societat.

"La Coeducació és una manera pacífica i amorosa d'entendre la vida i les relacions entre dones i homes..."

La Coeducació se centra, entre altres, en els punts següents:

- ✓ Partir de les pròpies experiències i anomenar-les, parlant, escrivint i actuant per construir una cultura de pau, solidaritat i justícia.
- ✓ Reconèixer que les dones a partir de la discriminació efectuada sobre nosaltres hem desenvolupat una resistència i rebel·lia promotora dels drets humans per a totes i tots, sense distinció de sexe, ètnia o cultura [...]
- ✓ Portar tota la nostra vida a totes parts, sense separar allò que és privat d'allò que és públic [...]
- ✓ Fer de la relació, el pacte i contracte, entre dones, el punt per canviar allò real, allò quotidià, el món.
- ✓ Canviar la socialització dels barons, deslegitimant la força [...]
- ✓ Educar per a la vida, educand en emocions, relacions i sexualitat justes i de bon tracte, fent teoria des de la pràctica a l'aula i des de la pròpia experiència.
- ✓ Acceptar les diferències i desenvolupar estratègies i tècniques per transformar els conflictes i l'agressivitat en problemes i aquests en solucions creatives, transformant així la violència en relacions de diàleg i comunicació amb el més profund de cada un i dels altres.

Quan se sent la paraula Coeducació la majoria de les persones pensen que consisteix a educar en igualtat. **Però què és això de la igualtat?** La soldat Lynch també va torturar. És això la igualtat que volem? Doncs no. No es tracta d'ensenyar que homes i dones som iguals, perquè no ho som ni volem ser-ho. Evidentment tenim els mateixos drets i hauríem de tenir els mateixos deures [...] La Coeducació és una manera pacífica i amorosa d'entendre la vida i les relacions entre dones i homes i entre tots els humans i els recursos del planeta.

[...] L'escola, per tant, pot servir de mediadora de problemes i conflictes diversos, donant sentit i mesura a reflexionar sobre ells juntament amb altres instàncies socials. Crec que l'escola, però no sols ella, pot promoure, perquè s'està fent ja en alguns casos, la reflexió i el tractament dels conflictes que en ella apareixen i que no són altres que els que existeixen en tota societat i que he anomenat anteriorment. Com diu Paulo Freire (1971)² “no pot haver-hi paraula vertadera que no sigui un conjunt solidari de dues dimensions indivisibles, reflexió i acció”, dret de tots els humans. Per això la vertadera educació és diàleg en relació i acció transformadora al costat d'altres éssers humans, perquè de què serviria, si no, la consciència i la paraula?

[...] Es necessita, a més a més, una educació diferent en les estratègies per a homes i dones, perquè diferent ha estat la seva socialització i perquè diferent ha estat la construcció de la masculinitat i de la feminitat. Qui educarà els homes en la seva sexualitat si no són els propis homes, que hagin construït la seva nova sexualitat sense violència, és a dir, antipatriarcal? Perquè es necessita educar-los en una nova masculinitat. Qui educarà les dones, preparades per supeditar-se per amor, sinó altres dones independents que coneguin i defensin el seu desig, les seves opinions i sentiments? Perquè és necessari educar-les en un altre tipus de feminitat.

Es necessita, per tant:

- UN PLA DE COEDUCACIÓ en totes les etapes educatives de l'Ensenyament Obligatori [...]
- Un Projecte Coeducatiu de Centre que impliqui les Famílies, Ajuntaments i Mitjans de Comunicació [...]

Aquest és el nostre desig: canviar les relacions entre tots els humans, entre homes i dones i entre tots els pobles de la terra, perquè un altre món, més just i solidari és possible.

Per dir-ho amb altres paraules -les d'Edgar Morin- “Si és cert que el gènere humà... *posseeix els recursos inagotables per crear, llavors podem albirar per al tercer mil·lenni la possibilitat d'una nova creació: la d'una ciutadania terrestre els gèrmens i embrions de la qual ha aportat el segle XX. I l'educació, que és alhora transmissió d'allò antic i obertura de la ment per acollir la novetat, es troba en el cor d'aquesta nova missió*”.³

¹ Amparo Moreno (1986). El arquetipo viril protagonista de la historia. *La Sal*. Barcelona.

² Freire, P. (1971) *La educación como práctica de la libertad*. Siglo XXI. Madrid.

³ E. Morin, 2004; *Los siete saberes necesarios para la educación del futuro*. Paidós Studio. Barcelona. Pàg. 86.

* L'autora va resumir la ponència a petició de Pissarra i el resum s'ha hagut de fragmentar per ser massa extens. Si la voleu llegir completa podeu visitar la pàgina web www.fsipe.org □

ES REFUGI

Via Sindicat, 21 - pati.
(antic edifici del
Sindicat Forà)
Ciutat de Mallorca
07002
Telèfon: 971 71 67 31
Fax: 971 71 85 97
refugi@detallsport.es
www.esrefugi.es

Des del 1976!
equipam ses vostres aventures

DEMOCRATITZACIÓ DE L'EDUCACIÓ¹

Tino Brugos

Xente Gai Astur (XEGA)

Per al moviment social que jo represento en aquesta taula, el de gais, lesbianes, bisexuals i transsexuals (gltb), democratitzar l'ensenyament suposa desenvolupar un model d'educació en què no estiguem exclosos.

En matèria de sexualitat, queden moltes coses per fer perquè aquesta qüestió continua sent un tema tabú a les aules. D'aquesta manera, si continua sent difícil abordar qualsevol aspecte relacionat amb el món dels afectes i la sexualitat, resulta gairebé impossible atrevir-se a tractar el tema de les orientacions sexuals minoritàries.

Durant tots aquests anys s'ha anat consolidant la presència de nous subjectes socials que anteriorment no estaven presents a l'escola: feminisme i igualtat de gènere, ecologisme, pacifisme, etc. que responen a noves sensibilitats presents en la societat. Amb la LOGSE i l'educació en valors així com amb l'esforç de bona part del professorat s'ha aconseguit introduir aquests nous plantejaments en el procés educatiu de l'alumnat.

No obstant això, no ha ocorregut el mateix amb el que representa el nostre moviment social, i això a pesar que hem estat protagonistes d'un canvi de caràcter històric en una sola generació. Cal tenir en compte que els qui rondem la meua edat hem tingut la possibilitat de visitar els jutjats per motius molt diferents relacionats amb la nostra orientació sexual: en els anys setanta per anar a la presó en aplicar-se l'anomenada Llei de Perillositat Social i avui, en els alboros del segle XXI, podem anar als mateixos jutjats per contreure matrimoni en completa igualtat respecte a les parelles heterosexuales.

"...una part molt important dels adolescents masculins mantenen interioritzats els prejudicis homòfobs."

És precisament per aquest desajust pel qual des de fa anys diversos col·lectius "gltb" venim treballant per intentar trencar el mur de silenci que continua existint sobre la nostra diferent orientació sexual a l'escola. No obstant això, i malgrat que els èxits aconseguits són importants, estem encara ben lluny d'haver arribat a un model educatiu igualitari, no sexista, ni heterosexista. És ben veritat que, tenint en compte quin ha estat el punt de partida (la criminalització social), el camí recorregut és molt satisfactori.

Panoràmica general dels assistents a un acte del FSIPE.

Ara bé, aquesta afirmació no pot servir per generar una certa complaença. En el meu col·lectiu estem plenament convençuts que fa falta una forta empenta per poder normalitzar les diferències en l'orientació sexual a les aules. Precisament per això des de fa ja tres anys venim intervenint de forma sistemàtica en l'àrea de l'educació, convençuts que aquí es juga bona part del futur de les conquestes socials que hem aconseguit. O es procedeix a una immediata normalització a l'escola o es corre el risc d'assistir a un procés de degradació d'aquelles. No podem menysprear les experiències d'altres moviments socials i, en aquest sentit, el camí recorregut pel feminisme és clarificador per al moviment "gltb". La igualtat legal és important, però la lluita per la igualtat real és el repte del futur. A més a més, en el nostre cas hem de prestar atenció a un fet que considerem important: bona part dels nostres adolescents creixen interioritzant un model de masculinitat caracteritzat per l'agressivitat, la misogínia, el masclisme i l'homofòbia.

Encara que hi ha elements significatius que mostren el canvi en les actituds juvenils, encara avui una part molt important dels adolescents masculins mantenen interioritzats els prejudicis homòfobs. Aquesta és, probablement, la franja d'edat en què hi ha un major nivell de rebuig i homofòbia, un fet que cal relacionar amb una equívoca comprensió de la masculinitat. Volem fer una crida per reflexionar sobre una sèrie d'aspectes que considerem importants:

- La sexualitat, malgrat les aparences, continua sent un tema tabú a les aules.

- L'homosexualitat és, per tant, un tema doblement rebutjat. A més a més, hi ha la sensació entre bona part del professorat que abordar aquest tema pressuposa qüestionar la seva presumpta heterosexualitat davant l'alumnat.
- Les concepcions morals i ideològiques difoses pels sectors integristes i per la jerarquia catòlica s'estan convertint en un perillós obstacle en el procés de normalització del fet gai/lèsbic en la societat actual.
- Les opinions homòfobes de tota mena s'emeten de forma continuada des de qualsevol àmbit de la societat. Avui, el llenguatge políticament correcte impedeix o dificulta emetre judicis i opinions de marcat caràcter sexista, masclista o xenòfob.
- No obstant, això no ocorre pel que fa a les relacions homosexuals.

Entenem que tots aquests elements influeixen de forma molt negativa en aquells adolescents amb orientació gai/lèsbica que continuen creixent sense comptar amb referents positius en què recolzar-se per poder construir-se, lliurement, com a persones.

L'homosexualitat apareix per a l'adolescència gai o lesbiana com una realitat llunyana i inabastable. No és visible als centres d'ensenyament, ni entre les amistats o companys de classe, continua sent objecte de burla quan no d'assetjament i agressió. En aquest medi hostil continua sent traumàtic reconèixer-se diferent. Un gai o una lesbiana adolescent no podrà sentir-se igual davant la resta, no podrà gaudir de les seves primeres emocions adolescents amb plena llibertat, el més probable és que continuï interioritzant valors negatius d'angoixa, d'autoodi, de rebuig de si mateix i, en un bon nombre d'ocasions, la idea del suïcidi rondarà pel seu cap. Convé recordar que estudis efectuats en països del nostre entorn cultural assenyalen que el risc de suïcidi en adolescents és tres vegades superior entre els que tenen una orientació homosexual enfront dels heterosexuals.

"...creiem que també per a l'alumnat heterosexual [...] és important abordar des d'una perspectiva normalitzadora el fet gai/lèsbic."

Representants de l'STEI-i al FSIPE.

Al mateix temps cal assenyalar un element important que afecta els adolescents "glbt". En efecte, aquells joves que estan integrats en el sistema educatiu, pertanyents a l'ètnia gitana o a famílies procedents de la immigració compten amb els seus nuclis familiars com a últim recurs en què refugiar-se i sentir-se integrats. No sol ocórrer el mateix quan el cas és el resultat d'una diferent orientació sexual. Normalment les famílies romanen al marge del conflicte perquè aquests joves solen callar aquest fet per temor a defraudar les expectatives familiars o, pitjor encara, per por a un rebuig familiar. Tot això afecta l'equilibri emocional d'aquests joves i pot incidir molt negativament tant en els seus estudis com en la seva trajectòria vital posterior.

Sent tot això important, creiem que també per a l'alumnat heterosexual, que sens dubte compon la majoria a les aules, és important abordar des d'una perspectiva normalitzadora el fet gai/lèsbic. Si reben una visió normalitzada i basada en arguments científics s'estaran posant les bases per poder desmuntar tots els prejudicis existents. Creiem que és l'única forma de prevenir i tallar les agressions que tenen com a base justificativa l'homofòbia.

Aquestes són algunes de les reflexions que voldríem compartir en aquest Fòrum Social Ibèric per l'Educació. Creiem que és l'única forma d'acabar amb la tradicional invisibilitat i marginació per poder obrir un espai de debat normalitzador entre la comunitat educativa. Els qui vivim la lluita i la utopia estem cada dia més convençuts que **Un altre món és possible, un altre món és necessari per a gais i lesbianes.**

¹ L'autor ha fet un resum de la seva ponència a petició de Pissarra. Si la voleu llegir completa, anau a www.fsipe.org □

IMMIGRACIÓ, CIUTADANIA, INTERCULTURALITAT*

Esteban Tabares Carrasco

Ousseynou Dieng (Associació Sevilla Acoge / Nigeria) e-mail: formacion@sevillaacoge.org

1. La gestió política i social de la diversitat

Les persones immigrants són ja un component més i irreversible de la nostra societat. Hem d'aprendre a veure'ns recíprocament des de noves perspectives. Estem urgits a corregir prejudicis i estereotips excoents i a adonar-nos que la nostra societat serà cada dia més multiètnica i més multicultural.

La immigració és un fenomen pluridimensional que actua sobre tots els elements que formen el cos social. No és una exclusiva qüestió laboral, sinó que repercuteix en l'ensenyament, l'habitatge, la cultura, la identitat individual i social, en la convivència, en la nostra concepció de la democràcia, en la vigència dels drets humans, etc. La realitat palpable i inesquivable és que les societats són cada dia més multiculturals i que van naixent noves identitats encreuades, mestisses. La qüestió de fons que emergeix d'aquesta realitat a manera de desafiament és com teixir i posar en peu noves solidaritats que assegurin la cohesió social i que impedeixin l'exclusió d'individus i d'amplis col·lectius ètnics com si fossin ciutadans de segona categoria o de nivell inferior, amb uns drets humans, socials i polítics restringits o atorgats només en funció dels interessos de cada conjuntura econòmica o política.

Acceptar amb totes les seves conseqüències el fet multicultural hauria de suposar entrar en un procés a mig i llarg termini per arribar a una profunda revisió dels nostres conceptes culturals, jurídics i de convivència.

Assistents a una ponència del FSIPE.

Revisió que suposaria necessàriament relativitzar, és a dir, saber posar en relació la nostra cultura i qüestionar alguns supòsits de la nostra identitat col·lectiva considerats com a pilars gairebé eterns.

"Igualtat de drets i reconeixement de la diversitat cultural són dues exigències per a un futur que ja és present."

"La immigració és avui una oportunitat decisiva de transformació i enriquiment del contingut conceptual de l'Estat de Dret i de la democràcia. La clau d'un i una altra és la garantia i expansió dels drets humans, l'aprofundiment en aquest element que és la condició de subjecte de drets: el dret a tenir drets. Doncs la immigració és la línia divisòria on està en joc ara la nostra capacitat per superar les actuals limitacions d'un model de ciutadania nacional que constitueix cada cop més una barrera per al desplegament d'aquesta línia expansiva de la legitimitat dels drets. I el més important és advertir que no es tracta només d'una exigència d'humanitat, d'una obertura cap als qui no gaudeixen dels nostres privilegis, sinó de coherència amb la lògica mateixa dels drets humans".¹

Tenir en compte la multiculturalitat és un dels desafiaments del debat social en l'actualitat. No podem preveure el que anirà ocorrent, però tampoc podem creuar-nos de braços davant la gestió de la diversitat cultural. Hem d'actuar per evitar l'arrelament de conductes xenòfobes i per propiciar totes aquelles iniciatives que permetin la trobada, el reconeixement i la cohabitació en un territori concret. Una vertadera trobada suposa almenys dues parts iguals en la relació. Igualtat de drets i reconeixement de la diversitat cultural són dues exigències per a un futur que ja és present. Un present social que miri sempre cap a aquesta utopia intercultural que formulem així: **"Unir sense confondre i distingir sense separar"**.

2. Els/les mediadors/es interculturals

L'adaptació de la societat als col·lectius de cultures diferents -i l'enriquiment humà recíproc gràcies a

¹ De Lucas, Javier (1998). El futuro de la ciudadanía en la UE: ¿es posible hablar de ciudadanía multicultural? En: Martín Díaz, E y de la Obra, S (eds.), Repensando la ciudadanía. Sevilla. Fundación EL MONTE, p. 86.

Pancarta confederal dels STEs sobre la LOE.

l'arribada d'aquests col·lectius no succeirà de forma automàtica, sinó que necessita, entre d'altres mesures, de la formació d'agents o mediadors/es interculturals capacitats per gestionar i facilitar els processos d'integració. Una integració que a "Sevilla Acoge" ens agrada definir com "la trobada entre dues identitats que es donen sentit mútuament en una relació social i en un context a definir cada cop".

Dins aquest àmbit de l'acció social és molt important investigar la nova figura del mediador intercultural, els seus rols i funcions. Encara que la mediació intercultural és poc valorada en molts àmbits professionals i acadèmics, i fins i tot negada com un espai específic d'acció, no obstant això a "Sevilla Acoge" treballem per la proposta de normalitzar la professió de mediador/a.

Per això falta dissenyar models de formació per professionalitzar públicament la funció de la mediació intercultural. En un futur i a mitjà termini caldria pensar en una

titulació universitària, semblant a les actuals diplomatures, però per ara això és encara un somni. Molts dels mediadors/es que estan treballant no tenen cap titulació (és el cas de la majoria dels mediadors immigrants, que no poden homologar la titulació, del grau que sigui, obtinguda en els seus països). Per això, alhora que es normalitza la formació amb una titulació oficial, caldria reconèixer la trajectòria dels que ja estan fent mediació, cercant mecanismes perquè les experiències de certa durada i avalades per professionals, entitats i col·lectius d'immigrants puguin ser convalidades amb el títol adequat.

"El mediador/a intercultural facilita l'acostament i entesa entre els professionals i les persones immigrants."

Membres de la delegació de la USTEC-STEs de Catalunya.

Al costat d'aquest reconeixement de la formació, també ha de ser reconeguda oficialment la professió de la persona mediadora. Amb freqüència, és difícil entendre i donar-los un lloc adequat, perquè no és una capacitació reconeguda. Excepte la bona voluntat de bastants professionals, que volen assumir aquest nou espai d'acció social, és normal que es relegui a papers secundaris els mediadors/es.

És precís introduir un aprenentatge bàsic de la dinàmica intercultural entre els professionals dels serveis socials i entre els docents en el sistema escolar. El mediador/a intercultural facilita l'acostament i entesa entre els professionals i les persones immigrants. Però allò que és intercultural no pot ser una qüestió exclusiva dels mediadors/es, sinó una competència que ha de posseir tot professional enfrontat a una societat multicultural i a usuaris marcats per la diversitat.

La intervenció de bastants professionals que treballen amb immigrants queda inoperant de vegades perquè aquests no són conscients dels mecanismes culturals que els condicionen, a ells i als usuaris. Les evidències i els estereotips s'imposen amb freqüència, dificultant una acció adequada. Proposem tres passes essencials (seguint Cohen Emerique) necessaris per realitzar el viratge epistemològic que suposa la dinàmica intercultural:

Descentració: És un procés que permet prendre consciència i distància dels propis referents socioculturals (ètnics, professionals, familiars, de classe, etc.) per arribar a una relativització dels punts de vista personals i aconseguir una certa neutralitat cultural. Això no és

sinònim de negació de la identitat, sinó un reconeixement assumit d'aquesta que permet la relació amb l'altre des d'un nivell semblant i sabent prendre distància d'un mateix.

Entrar en el sistema de l'altre: Consisteix a assumir una actitud d'obertura, un esforç personal de curiositat per descobrir el que té sentit i valor per a l'altre, per donar-li la paraula i l'oportunitat d'expressar el significat de les seves actituds, les seves idees, el seu estatus, les seves creences. L'objectiu és comprendre el marc de referència de la persona, el sistema de valors que guia els seus comportaments i reaccions.

"...saben establir el pont entre les persones, famílies o grups de persones immigrants i la societat d'arribada."

Negociació-mediació: És la fase de resolució de problemes, quan s'arriba a la fase de la crisi, quan els codis culturals presents, per la seva gran distància o per la seva oposició, entren en conflicte i se sent l'amenaça de la identitat. L'objectiu és aconseguir un acord mínim que eviti la violència simbòlica, mitjançant la qual un dels protagonistes imposa el seu codi a l'altre. La tècnica de negociació-mediació cerca la creació de terrenys comuns de reconeixement, normes noves, relacions recreades.

Els/les mediadors/es interculturals saben establir el pont entre les persones, famílies o grups de persones immigrants i la societat d'arribada. Saben situar-se molt bé entre ambdues cultures, dominen els dos idiomes i comparteixen l'experiència del desarrelament i de l'esforç d'adaptació a una nova realitat. Utilitzen també la seva pròpia experiència intercultural, perquè han hagut de realitzar en ells mateixos aquesta articulació entre dos o més codis culturals, mitjançant una recerca de compromís i de negociació interior. Ells/es poden afavorir un espai de diàleg i de compromís entre la majoria i la minoria, únic camí per evitar la violència simbòlica on un -generalment de la majoria- imposa les seves normes i valors a l'altre.

*Aquesta ponència ha estat resumida per l'autor a petició de Pissarra i la trobareu completa en castellà a www.fsipe.org □

UNA INICIATIVA DEL FÒRUM PER UN ALTRE MALI I DE LA XARXA D'ARTISTES I INTEL·LECTUALS AFRICANS PER L'ÈTICA I L'ESTÈTICA¹

LA CARAVANA DE LA DIGNITAT CONTRA ELS REIXATS DE FILFERRO ESPINÓS DE LA INJUSTÍCIA I DE LA INDIFERÈNCIA

Retrobaments

*Anirem seguint les empremtes dels nostres fills
Anirem fins als reixats de filferro espinós de la
vergonya
I tornarem a trobar-los
Anirem seguint les empremtes dels nostres fills
Els estrenyerem contra el nostre pit
Vius o morts*

Coumba

1. ELS MÀRTIRS DE LA GUERRA ECONÒMICA

Un futur cada cop més incert, hostil i mortal és el que veuen en escutar l'horitzó milions d'homes i dones d'Àfrica que sovint es veuen forçats a l'exili. Són empaitats, maltractats i expulsats perquè intenten escapar de la desocupació crònica dels seus països, així com de la humiliació quotidiana, el seu corol·lari. Si bé aquesta realitat no és específica de l'Àfrica subsahariana, sí que presenta allí una de les seves dimensions més tràgiques, a la llum dels repetits assalts dels ciutadans dels nostres països contra els reixats de filferro espinós de Ceuta i Melilla. En aquest mur de la vergonya s'enganxen sabates i gorres, però també trossos de carn humana, com ho demostren les restes de sang. Les estadístiques donen compte de diverses dotzenes de milers d'intents de passar del Magrib cap a Europa, dels quals més de quatre mil han acabat en mort des de l'any 2000. Són innocents que paguen amb les seves vides per eleccions i decisions macroeconòmiques de què no són responsables i de les que ni tan sols són informats.

La denominació de “**víctimes de la immigració clandestina**” que s'utilitza per designar-los és púdica i hipòcrita. Els ciutadans de l'Àfrica subsahariana que moren per milers als camins de l'exili són els màrtirs de la guerra econòmica i comercial que causa estralls als seus països d'origen. Abans d'abandonar les seves terres i les seves famílies, no saben, en la majoria dels casos, què és el desert ni el mar, ni quins són els riscos que hauran d'afrontar per tenir dret a un treball decent, allà, a Europa.

Taula rodona sota el lema del Fòrum.

Sobretot han d'enfrontar-se als murs de la incomprensió i de la injustícia simbolitzats pels reixats de filferro espinós de Ceuta i Melilla i per altres obstacles, materials i immaterials.

2. LA PARADOXA DE MALI

Mali, que es porta com un bon alumne de la comunitat internacional i que, com a tal, es troba entre els 18 països més pobres que acaben de beneficiar-se de “l'anul·lació total del seu deute” amb les institucions de Bretton Woods, constitueix l'exemple perfecte de la ignomínia de l'ordre econòmic dominant.

Els seus ciutadans es troben entre els refugiats econòmics que arrisquen les seves vides al Mediterrani abans de ser rebutjats. Mali, primer productor africà de cotó, és també un dels últims països en la classificació dels països més pobres de la Terra.

Exposició de la iniciativa per Mali.

Els seus camperols estan condemnats a acceptar, per a la campanya de l'any 2005, el preu irrisori de 160 francs CFA per quilo de cotó en gra enfront dels 210 francs de 2004, mentre que els Estats Units d'Amèrica i la Unió Europea concedeixen subvencions als seus propis productors de cotó i mentre que a Liverpool els cotoners, com tots els anys, brinden per la grandesa del liberalisme.

3. EL DOLOR DE LES DONES

El paper de les dones africanes és fonamental en aquesta última lluita de l'alliberament del seu continent. El marciment de l'Estat, la liquidació de les empreses del continent i la privatització dels serveis públics condemnen la gran majoria d'elles a doblar els esforços per alimentar les seves llars i criar els seus fills. Però, a falta d'ocupació i de perspectives de futur, els nins poden fer-se matar convertint-se en nins soldat en guerres d'adults àvids de poder o prenent els camins de l'exili.

Com dormir i viure en pau a Mali, Níger, Ghana, Camerun... mentre que a Europa s'organitza, al nivell més elevat i amb tots els mitjans més sofisticats, la caça dels nostres fills, l'únic error dels quals és voler escapar de la desocupació?

Som un grup de dones del Fòrum per un altre Mali (FORAM) i de la xarxa d'Artistes i Intel·lectuals Africans per l'Ètica i l'Estètica que, en nom de totes les mares d'Àfrica, hem decidit anar a Ceuta, Melilla...

4. LA MARXA DE LA DIGNITAT

Com els ofegaments de la travessia del Mediterrani, el destí de les víctimes de la repressió de Ceuta i Melilla estarà aviat en l'apartat de successos. Ens neguem a conformar-nos amb aquesta terrible perspectiva de la banalització de la mort dels nostres fills. Ens mantindrem fidels al pensament segons el qual les úniques riqueses existents són els éssers humans. A semblança dels caçadors del Manin, creiem que **“tot país, tota terra que veïés els seus homes desaparèixer de la seva superfície es faria immediatament nostàlgica”**. Ara bé, tot prova que el capital mundial, per a la seva expansió, necessita Àfrica i les seves riqueses, sense els africans.

A més a més tornam a prendre, pel nostre compte, aquesta declaració de les dones malís durant l'alçament popular de març de 1991: **“Morim allí on moren els nostres fills”**. La marxa que realitzarem del 15 al 30 d'octubre de 2005 pretén ser una etapa necessària per a despertar les consciències.

5. INTEGRANTS DE LA INICIATIVA

- ♦ Aminata D. TRAORE: Escriptora
- ♦ Assetou Founè SAMAKE: Professora d'Universitat
- ♦ Awa CISSE: Artesana
- ♦ Coumba TOURE: Poeta
- ♦ Doussou Bagayoko: Artista/Cantora
- ♦ Nahawa DOUMBIA: Artista/Cantora
- ♦ DIARRA Fatoumata TRAORE: Economista
- ♦ Bernadette SOUKHO: Economista
- ♦ DIAKITE Fanta DIARRA: Camperola
- ♦ Awa Sylla: Periodista

¹ D'aquesta ponència hem traduït el començament de cada apartat, per llegir-la completa, www.fsipe.org □

CARTA DE L'ASSEMBLEA DE DONES PER INCORPORAR AL DOCUMENT DE CONCLUSIONS DEL FÒRUM SOCIAL IBÈRIC PER L'EDUCACIÓ (FSIPE)

Reunió de l'Assemblea de dones del FSIPE.

Les dones de les diverses organitzacions participants en el FSIPE pensem que la nova educació de dones i homes per compartir el món -un altre món- passa per una formació obligatòria i necessària per a ambdós en l'atenció de la casa, de la natura, de les criatures, i en general, per una altra educació emocional i sexual.

Dones de la Confederació d'STEs.

Entenem que s'ha d'estendre la importància de l'atenció als àmbits polític, econòmic, pedagògic i afectiu, per fer possible una societat justa, solidària i pacífica.

Les dones cridem tots els homes a passar del silenci i de la comprensió dels arquetips patriarcals dominants a una acció coeducadora que potencii el desenvolupament de masculinitats que desterrin la violència contra les dones i contra el món.

Una educació per a una ciutadania integral mai no serà realitat si invisibilitzem o silenciem la mirada i les experiències de les dones, amb això estem mutilant el món i fent-nos incapaços de comprendre'l en totes les seves dimensions.

És hora de dir alt i clar que no és possible un altre món, si no es desenvolupa la rica varietat de les subjectivitats femenines que constitueixen l'espècie humana.

Còrdova, 29 d'octubre de 2005

CARTA DE CÒRDOVA

Fòrum Social Ibèric per l'Educació
Còrdova, 1 de Novembre de 2005

Vivim una situació mundial en què la racionalitat instrumental dominant, pel que fa a la construcció de la ciència i de la tècnica, dóna cobertura i legitimitat a la mercantilització de l'educació, dels nostres somnis i de les nostres vides. Però, si “un altre món és possible”, “una altra educació és necessària”.

Inscrit en l'orientació de la Carta de Principis del Fòrum Social Mundial i del Fòrum Mundial d'Educació, el Fòrum Social Ibèric per l'Educació es configura en la preocupació contrahegemònica de convocar a una centralitat d'una educació emancipadora, com a determinant en la reinterpretació de l'actual conjuntura històrica, a favor de la justícia social, de la igualtat i de la solidaritat.

En resposta a la mundialització de l'agressió neoliberal, l'acció local en el camp educatiu, en oposició a totes les formes d'alienació, no pot perdre el sentit planetari.

Al Fòrum Social Ibèric per l'Educació s'afirma i es lluita:

Pel dret universal a una educació pública, gratuïta i laica, de la més alta qualitat, compromesa amb un projecte emancipatori, desestabilitzador d'un ordre mundial que, en l'àmbit local, manté l'opressió i la injustícia.

Per una educació que alliberi el concepte d'“educació al llarg de tota la vida” de l'apropiació i recuperació capitalista que es torna funcional als dissenys neoliberals.

Per una educació que no es conforma amb les desigualtats socials, que no són d'origen natural sinó una construcció social i, per tant, eliminables.

"Trobar i articular formes de lluita col·lectiva conseqüents contra la privatització de tots els serveis públics vinculats a l'educació."

Per una educació formal i no formal que s'afirma contra totes les formes d'exclusió i es reflecteix en la singularitat dels subjectes i de les comunitats en la consideració de la diversitat de gèneres, d'ètnia, de cultura i d'orientació sexual.

Per una escola pública que no sigui lloc d'aprenentatge de la servitud i sí de la promoció de subjectes solidaris i que rehabiliti el dret a l'inconformisme i a la indignació.

Lectura de la carta de Còrdova per Julio Rogero (MRPs).

Per una formació dels agents educatius en què es reconegui la seva determinant influència en les polítiques educatives i en la política en general, capaç de qüestionar la trivialització i la carta de natura que adquireixen les relacions humanes basades en la competició exacerbada i la violència material i simbòlica que una educació, feta mercaderia, desplega.

Per una educació que tregui a la llum el sentit d'una ciutadania global com un camp de lluita per la justícia i la pau.

En conseqüència, la primera edició del FSIPE proposa, en la seva declaració final:

Trobar i articular formes de lluita col·lectiva conseqüents contra la privatització de tots els serveis públics vinculats a l'educació.

Denunciar l'efecte de currículums que no inclouen a tots i a totes i que transformen les diferències en desigualtats.

Exigir que els governs de l'Estat espanyol i de Portugal retirin la seva signatura de l'Acord General sobre Comerç dels Serveis, en els apartats referits a la privatització dels serveis públics, entre ells educació i sanitat. □

CRÒNICA DEL FÒRUM SOCIAL MUNDIAL DE CARACAS

Gabriel Caldentey

Relacions Internacionals de la Confederació d'STEs

Beatriz Quirós

Relacions Internacionals de la Confederació d'STEs

Augusto Serrano

Política Educativa de la Confederació d'STEs

El rebuig als tractats de lliure comerç i als coneus transgènics, així com l'impuls a la lluita en favor de la igualtat de gènere i per l'accés universal a l'educació i a la salut, varen tornar centrar la reflexió del Fòrum Social Mundial (FSM), que aquesta vegada es va dividir en tres escenaris, amb la trobada de Bamako i la de Karachi, Pakistan, que s'haurà realitzat el març de 2006.

El fracàs de les receptes neoliberals per resoldre els problemes de les majories del planeta, en particular dels centenars de milions de pobres a Amèrica Llatina i el Carib, també va tornar a ser confirmat per les organitzacions socials i populars congregades del 24 al 29 de gener d'aquest any a Caracas.

A l'empara de les lluites que avui recorren Amèrica Llatina, les delegades i delegats de tot el món que varen assistir al Fòrum, varen tenir l'oportunitat de compartir debats i també esperances amb el poble veneçolà, la participació del qual en les activitats del Fòrum va ser notable.

Nombroses marxades i manifestacions, demostracions, actuacions, trobades, debats, es varen desenvolupar a la ciutat de Caracas. A l'Assemblea de Moviments Socials

Biel Caldentey al Fòrum.

amb el president Hugo Chávez, celebrada en el Poliedre, més de 15.000 persones varen reivindicar la necessitat que els fòrums han de continuar estenent-se i ser la plataforma d'expressió de la majoria de la humanitat. Socialisme o mort: aquesta és la disjuntiva que el president de la República bolivariana va plantejar a una multitud d'activistes vinguts de tota Amèrica Llatina, de Cuba, de Colòmbia, de Brasil, d'Europa i en menor mesura, d'altres continents.

En la qüestió de gènere, distints fòrums i organitzacions varen cridar a combatre "contra la mercantilització i explotació de les dones, la violència masclista, racista i homofòbica en totes les seves manifestacions", i a promoure el diàleg Sud-Sud LGBT (de lesbianes, gais, bisexuals i transgènere).

"...la defensa d'elements axials de l'educació com el seu caràcter públic, gratuït, laic, obligatori, de qualitat i que promogui una cultura de pau."

El dret a la salut serà un eix central del Fòrum Social Mundial en la seva setena edició que tindrà lloc el 2007 a Nairobi, "tenint en compte la dramàtica situació en salut de l'Àfrica subsahariana", la regió del planeta més afectada pel VIH.

La delegació d'STEs va poder comprovar in situ com els sectors més desfavorits del país són tinguts en compte a l'hora de legislar. Les "missions" (*Barrio Adentro, Robinson, Cultura, Negra Hipólita...*) s'han convertit en instruments capaços de fer arribar l'assistència sanitària i l'educació als barris i als pobles més remots, fet desconegut per a aquestes poblacions... La declaració per part de la UNESCO de Veneçuela com a territori lliure d'analfabetisme mostra que les polítiques educatives inclusives són un dels eixos de treball del govern Chávez i que amb un nou mètode d'alfabetització dissenyat per una professora cubana i amb l'ajuda d'educadors d'aquest país s'ha aconseguit alfabetitzar un milió i mig de persones.

Beatriz Quirós al Fòrum.

Aquestes polítiques varen ser presentades en l'acte d'inauguració del IV Fòrum Mundial d'Educació pels ministres Samuel Moncada i Aristóbulo Istúriz. Per a aquest últim, que va realitzar una brillantíssima exposició, és necessari universalitzar el dret a l'educació sense perdre la qualitat i col·locar l'educació al servei de l'alliberament dels pobles.

En els distints panells que varen seguir a la inauguració, representants dels STEs vàrem intervenir aportant

informació sobre com s'estan desenvolupant a Europa atacs sense precedents al dret universal a l'educació i com les polítiques de la Unió europea pretenen posar l'educació al servei d'interessos econòmics.

També transmetérem l'experiència del FSIPE celebrat a Còrdova el 2005 com un element crucial en la construcció de la Plataforma Mundial de Lluites i la de la construcció de la Xarxa Europea d'Educació -que està preparant ja la seva participació al Fòrum Social Europeu d'Atenes en el mes de maig de 2006- i la celebració de la Setmana Europea en Defensa de l'Educació.

Participàrem en l'elaboració de la Declaració de Caracas que va advocar per "la defensa d'elements axials de l'educació com el seu caràcter públic, gratuït, laic, obligatori, de qualitat i que promogui una cultura de pau".

Cal ressenyar l'aprovació de la proposta dels STEs que la tercera setmana de novembre es converteixi en una "Setmana Mundial per la Defensa de l'Educació", com a referència per lluitar en contra de la seva privatització i mercantilització, i en defensa del dret humà a una educació pública de qualitat per a tots i totes. □

Vint-i-Cinc i Dos Contes

A petició d'**Ensenyants solidaris** un bon grapat d'escriptores i escriptors de la nostra Comunitat s'han avingut a escriure un conte i l'han cedit gratuïtament per a una causa solidària.

Amb aquests contes, **Ensenyants solidaris** ha editat un llibre que ha posat a la venda a un preu de 15 euros, i tots els doblers recaptats es destinaran a la construcció de dues aules-taller a Lima (Perú), una d'informàtica i l'altra d'electricitat, per potenciar el desenvolupament integral d'adolescents treballadors a la zona d'Huachipa. Aquesta zona es caracteritza per la marginalitat, per la precarietat en el treball, per l'explotació del treball infantil...

Per tant, **Ensenyants Solidaris** necessita persones, entitats i institucions que adquireixin el llibre de contes. L'adquisició d'un exemplar significa unes quantes palades de ciment, l'adquisició d'un grapat d'exemplars, per regalar o per obsequiar en qualsevol circumstància, és un marès que ajudarà a fer realitat l'objectiu últim de la causa solidària.

El llibre consta de vint-i-set contes, escrits per vint-i-set escriptors i ha estat editat per l'Escola de Formació en Mitjans Didàctics. Si estau interessats a adquirir exemplars del llibre, podeu telefonar al 971 91 00 60, demanar-lo per fax al 971 91 00 61 o per correu electrònic a l'adreça escola.mitjans@stei-i.org

FÒRUM MUNDIAL D'EDUCACIÓ: DECLARACIÓ DE CARACAS

El IV Fòrum Mundial d'Educació que en aquesta oportunitat es va reunir a Caracas (Veneçuela), del 23 al 29 de gener de 2006, en el marc del VI Fòrum Social Mundial, va concentrar un significatiu nombre de mestres, estudiants i altres persones de la comunitat, atrets per la idea d'articulació, intercanvi i democratització de sabers i experiències, a propòsit de construir espais per a la creació col·lectiva d'una plataforma de lluita en defensa dels elements axials de l'educació com són: el seu caràcter públic, gratuït, laic, obligatori i de qualitat, i també per promoure una cultura de pau. Els assistents varem considerar que els esmentats aspectes han de ser un suport fonamental dels estats veritablement democràtics.

En aquest sentit, reafirmam que sent el Fòrum Mundial d'Educació una xarxa permanent de mobilització per promoure i defensar el dret universal a l'educació, es realitza en el context d'una etapa històrica a Llatinoamèrica, reconeixent les problemàtiques, tensions i lluites desenvolupades en el pla educatiu a nivell planetari, caracteritzat aquest context per l'avanç de processos de lluites populars que han obert pas al sorgiment de governs que, amb distintes característiques, intenten sortir-se del camí de la subordinació absoluta a les polítiques neoliberals que s'aplicaren en la dècada dels 90.

El Fòrum Mundial d'Educació, en el seu esdevenir ve constituint-se en un espai i procés de particular articulació. Espai plural de debat i construcció sociopedagògica, que en aquesta conjuntura històrica mundial ha de perfilar reflexions i accions contra l'imperialisme econòmic, que evidentment és el principal enemic de

Pablo Gentili, coordinador de la Secretaria Executiva del Fòrum Mundial d'Educació.

l'Educació pública, gratuïta, laica, participativa i de qualitat. Les xarxes de sectors organitzats, que en l'àmbit educatiu construeixen històrics i diversos enfrontaments a les expressions materials de bàrbares concepcions entorn del Ser i de l'Haver de Ser de l'educació en general i la seva materialització escolar en particular, troben en aquest Fòrum un altre motiu del moviment per una Educació alternativa al model mercantil. Des de la seva primera edició, el Fòrum Mundial d'Educació pot parlar ja de consecucions específiques dels processos d'articulació desenvolupats.

"...que garanteixi plenament els drets dels principals subjectes involucrats en la pràctica educativa..."

En aquest camí hem de reafirmar:

- ✓ Que l'educació constitueix un dret social indeclinable, concepció que es contraposa en termes absoluts a les polítiques neoliberals que pretenen erigir-la en una mercaderia.
- ✓ Que, per tant, constitueix una responsabilitat indelegable de l'Estat garantir l'educació pública de qualitat en tots els seus nivells i modalitats, fonamentada en la pluralitat del pensament, per desenvolupar el potencial creatiu del ser humà, com a únic camí per posar fre i revertir les polítiques privatitzadores que es varen aprofundir en la dècada passada.
- ✓ Que així mateix l'educació en la seva perspectiva de valors s'imposa reflexionar i desenvolupar el valor ètic al treball com un aspecte ineludible de la nostra constitució antropològica i el reconeixement d'això comporta un sentit social de la participació activa, conscient i solidària.
- ✓ Que l'educació formi per a la participació democràtica, participativa i protagonista, reconeixent la diversitat sociocultural, sociopolítica i socioeconòmica dels pobles, com a elements constitutius de la construcció històrica de l'equitat i justícia social.
- ✓ Que es reconegui el paper que té l'educació com a vehicle fonamental per aconseguir els valors de la cultura, la seva diversitat i modes de vida dels pobles.

Taula rodona al Fòrum.

- ✓ Que en conseqüència resulta inadmissible la seva inclusió en els anomenats Tractats de Lliure Comerç i/o serveis (GATS, ALCA, etc.)
- ✓ Que resulta indispensable el protagonisme del moviment social, com a eix convocant en els treballadors i treballadores de l'educació, perquè aquestes polítiques puguin consolidar-se i, alhora, obrir pas a les propostes que comencin a concretar un nou model d'educació pública de contingut popular, que garanteixi plenament els drets dels principals subjectes involucrats en la pràctica educativa. Als i a les alumnes a tenir les condicions adequades per a un aprenentatge per a la vida i la llibertat plena. Als educadors i educadores, les condicions laborals, salarials i de formació que permetin el ple exercici de la seva tasca.

Davant el desafiament que implica la disputa per aquest nou model educatiu que respongui als interessos dels seus vertaders subjectes, entenem necessari donar prioritat a algunes mesures d'alt impacte simbòlic i estructurals com:

1. Lluitar per elevar les propostes educatives en el marc de la definició de nous models de finançament que prenguin com a referència mínima d'inversió, en termes del PIB, els patrons de la UNESCO.
2. Treballar per canvis estructurals a través de la sanció de noves lleis que reemplaçin les que varen donar forma al model neoliberal, per consolidar l'ampliació de drets d'alumnes i docents i per definir els nous rumbos de les polítiques educacionals en el procés d'avanç cap a la construcció de majors marges d'autonomia, democratització i justícia social en una

Amèrica Llatina, que consolidi els llaços d'unitat i la construcció de la seva pròpia identitat.

3. Vincular la lluita d'allò educatiu a allò polític, social, cultural i econòmic.

"...el marc d'una nova cultura política, que reivindiqui l'educació com un dels llocs per a la construcció de ciutadania."

4. Valorar la diversitat com a element enriquidor del desenvolupament humà i com a oportunitat d'aprenentatge.
5. Incorporar com a context de saber del FME, les idees llibertàries fonamentades en una pedagogia crítica per a la llibertat i amb el suport d'un ampli teixit social de col·lectius, xarxes, associacions, moviments, que permetin la seva intervenció en tots els processos educatius.

En el sentit de les consideracions anteriorment esmentades, ens veiem en la imperiosa necessitat de plantejar-nos una plataforma de lluita col·lectivament construïda i impulsada en el marc d'una nova cultura política, que reivindiqui l'educació com un dels llocs per a la construcció de ciutadania.

Per això, declaram:

1. Promoure en l'àmbit mundial campanyes de difusió i mobilització sota la consigna de "canvi de deute extern per educació".
2. Articular les agendes de lluites de tots els moviments i organitzacions socioeducatives en el procés del Fòrum Mundial d'Educació.
3. Promoure la regulació del sector privat de l'educació per no ser considerada com a mercaderia.
4. Decretar la tercera setmana del mes de novembre com a "SETMANA MUNDIAL PER LA DEFENSA DE L'EDUCACIÓ I L'ESTABLIMENT DE L'ESCOLA PÚBLICA". □

Universitat Bolivariana de Veneçuela,
Caracas, 28 de gener de 2006

MEMÒRIA HISTÒRICA I REFLEXIÓ CIUTADANA: ELS 75 ANYS DE LA PROCLAMACIÓ DE LA SEGONA REPÚBLICA

Sebastià Serra Busquets

Professor d'Història contemporània de la Universitat de les Illes Balears

Enguany fa 75 que es va proclamar la Segona República a l'Estat espanyol i 70 anys del cop d'estat que va dur com a conseqüència la Guerra Civil i la dictadura franquista.

La Guerra Civil i les seves conseqüències és un dels temes centrals de la nostra contemporaneïtat i en moltes d'ocasions hem de remarcar els seus efectes fins a la societat actual.

A l'hora del present anàlisi vull destacar d'entrada tres eixos: ens trobam en un moment en què és un bon motiu per a la reflexió històrica i ciutadana, però també és un al·licient per a continuar amb la tasca de recerca sobre uns fets, unes persones i una època fonamentals de la nostra contemporaneïtat. Al mateix temps i amb relació amb els dos eixos anteriors hem de remarcar la necessitat d'explicar i difondre el que va succeir i el que va significar la Segona República i la Guerra Civil.

És una realitat que els estudis respecte a la Guerra Civil han estat des de la dècada dels anys setanta molt importants i també són ben significatius un conjunt d'estudis sobre la Segona República.

En aquest 2006 són diverses les iniciatives que han sorgit per analitzar sobretot aquestes etapes.

A més d'aquest número de Pissarra, poden ésser significatives les Jornades d'estudis històrics locals del proper mes de novembre, organitzades per l'Institut d'Estudis Balearics i les aportacions que es

facin el 5 d'abril a les activitats organitzades pel vicerectorat d'Extensió cultural de la nostra Universitat.

"...a moltes poblacions no hi va haver eleccions, ja que només hi havia una candidatura, en la immensa majoria de casos monàrquica."

Ben segur que hi haurà més iniciatives, més debats i estudis novedosos. Pens que és la significació específica del règim republicà, els esforços i il·lusions de molts ciutadans i moltes ciutadanes, l'esforç per impulsar la participació ciutadana i el fer de la política una preocupació de la ciutadania valen treballs i reflexions des de la perspectiva d'inicis del segle XXI.

Som partidari de fer èmfasi en la significació de la Segona República, en els programes d'actuació, en els debats ciutadans, en l'acció de govern..., en el camí que s'havia obert.

Manuel Azaña.

Cartell commemoratiu de la República.

És ben evident que la tragèdia de la guerra entre el 1936 i el 1939 i les seves conseqüències no es poden deslligar del plantejament que feim en analitzar la Segona República, però sí que pens que val la pena ésser ben conscients del que va significar de positiu la seva proclamació el 14 d'abril de 1931.

L'alegria, les expectatives i la participació ciutadana, varen ser molt importants. Les imatges i els relats que ens han arribat d'aquells moments històrics són impactants.

De la transició de la dictadura de Primo de Rivera a la Segona República, des de finals de gener de 1930 al 14 d'abril de 1931, molts són els fets significatius.

A les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931, guanyaren a

Mallorca i a Eivissa les candidatures monàrquiques. A Menorca i a Formentera la força del republicanisme va esser molt més gran. De fet són molt remarcables dues qüestions. Per una banda, que a moltes poblacions no hi va haver eleccions, ja que només hi havia una candidatura, en la immensa majoria de casos monàrquica. Per altra banda, que de resultes de les impugnacions realitzades pels candidats republicans i socialistes es va aconseguir repetir les eleccions a moltes poblacions i d'aquesta manera a un bon conjunt d'ajuntaments trobarem majories de regidors republicans i socialistes.

He volgut fer referència al resultat electoral per tal de reflexionar sobre els poders polítics, econòmics i socials que de fet aconseguien mantenir la seva força, encara que els avanços dels sectors més progressistes eren indubtables. El 1931 el control social i polític el detentaven grups prou importants, que a vegades entre ells s'havien disputat l'hegemonia política, però que no estaven disposats que es donassin segons quins tipus de canvis.

A partir d'entrat el 1930 es donà a cada illa, això sí, amb distints ritmes i en percepcions de la realitat diferenciades, un important impuls al moviment associatiu, en moltes d'ocasions sorgien noves iniciatives, en el sindicalisme i a les organitzacions culturals. Entitats associatives, que no havien pogut realitzar la seva tasca durant la dictadura de Primo de Rivera, començaren de bell nou la seva activitat. A tall d'exemple parlarem d'algunes realitats, des del 1930 ben avançat fins el juliol de 1936. La tasca associativa del sindicalisme socialista va esser molt important, les iniciatives socials destacaren, una important tasca de

Manifestació del primer de maig a Porreres el 1933.

formació s'havia posat en marxa, la publicació d'"El Obrero Balear" ens dóna testimoni significatiu en aquest aspecte, així com "Justicia Social" a Menorca.

L'Associació per a la Cultura de Mallorca estava organitzada a una sèrie de poblacions. Les seves conferències, els seus esforços en l'ensenyament de la nostra llengua, la publicació de "La Nostra Terra", des de 1928 té una significació ben especial. Varen esser persones de l'Associació per la Cultura de Mallorca que iniciaren el treball per a la redacció del Projecte d'Estatut d'Autonomia de 1931 i que reclamaren una i altra vegada fins al 1936 un decret de bilingüisme.

***"Existia un discurs
novedós,
engrescador, ple de
compromisos socials
i amb un gran afany
de transformació i de
modernització."***

El republicanisme, tant des de la perspectiva de les organitzacions del moviment associatiu en general com des de la perspectiva dels partits

polítics, Partit Republicà Federal, Acció Republicana, Esquerra Republicana Balear, Unió Republicana... va arribar a gairebé tots els racons de Mallorca, Menorca, Eivissa i Formentera. Va significar un gran revulsiu polític, social i cultural.

Un bon mirall per a la memòria històrica són les publicacions dels col·lectius republicans "Ciutadania" i "República" a Mallorca, "Proa" a Eivissa i el diari "La Voz de Menorca", entre moltes altres, que són ben significatives de l'esforç del republicanisme.

Els programes polítics que es presentaren a les eleccions municipals de 1931 i els que es tenien preparats per a les eleccions de 1936 reflecteixen uns objectius i una anàlisi de la realitat ben interessants. Educació, cultura, treball, sanejament, sanitat, eren objectius cabdals. Existia un discurs novedós, engrescador, ple de compromisos socials i amb un gran afany de transformació i de modernització.

De la memòria històrica que hem anat recobrant amb grans esforços destacam realitzacions ben importants a moltes poblacions entre d'altres Felanitx, Palma, Maó, Montuïri, Esporles, Lluçmajor...

Això sí, les resistències en moltes d'ocasions varen esser molt fortes i les conseqüències passat el 18 de juliol de 1936 ben conegudes. Una publicació singular pel seu caràcter satíric i que moltes vegades ens mostra les dificultats per avançar des de la perspectiva republicana és la publicació "Foch y Fum", una de les publicacions de més difusió de l'època amb més de cinc mil exemplars.

Esportes fou un dels municipis amb més efervescència obrerista durant la República. A la fotografia, la Casa del Poble.

Però a l'hora de la memòria històrica existeixen també un conjunt de qüestions que pens que he d'esmentar. Una d'elles fa referència a una important tasca de petits col·lectius de republicans a nuclis

amb fort control polític i social. Es dona el cas d'algun municipi com per exemple, Selva en què hem trobat documentació que fa referència a un acord tàcit de senyors per no donar feina a treballadors de les societats obreres. Una altra fa referència al "boicot" de certs col·lectius empresarials. A Inca ens explicaren com determinades fàbriques estaven tancades de porta cap defora, però que seguien fent producció després que un bon nombre de treballadors quedàs en atur.

"...la manca d'unes organitzacions polítiques de dreta republicana fortes..., una conjuntura internacional en la qual el feixisme i el nazisme estaven avançant."

Dels debats de política general que feren malbé el republicanisme als pobles de les Illes Balears se n'ha de parlar en profunditat. La qüestió religiosa, el debat de la hipotètica reforma agrària, els col·lectius que anaven tancant files, cercant una alternativa per frenar el republicanisme més avançat, les notícies i la seva difusió dels fets més extremats de fora que arribaven, són qüestions que han de requerir la nostra anàlisi.

Moltes varen esser les dificultats en què es va trobar la Segona República, des de la crisi econòmica, els debats de política general, la manca d'unes organitzacions polítiques de dreta republicana fortes..., una conjuntura internacional en la qual el feixisme i el nazisme estaven avançant.

En aquest marc, valorar avui els programes d'actuació, les realitzacions, els esforços i els debats des de la perspectiva i la legitimitat democràtica dels republicans és molt important. □

IMPRESA
Gráfima
OFFSET - IMPRESSIÓ DIGITAL

Passatge Ca'n Curt, 22 · 07005 Palma de Mallorca
Tel. 971 24 27 58 · E-mail: imprentagrafima@auna.com

LA SEGONA REPÚBLICA DONÀ UNA EMBRANZIDA AL MOVIMENT OBRER

Manel Santana Morro
Historiador

La proclamació de la Segona República fou una conseqüència directa de la victòria en les principals capitals de l'Estat dels candidats de les forces polítiques i coalicions contràries a la Monarquia. Enrere quedaven la dimissió del general Primo de Rivera (gener del 1930) i la fallida dels governs que el succeïren: el del General Damaso Berenguer i el de l'Almirall Aznar, la signatura del Pacte de Sant Sebastià, i una campanya electoral prou dinàmica.

Els comicis electorals del 12 d'abril del 1931 propiciaren que dos dies després la bandera tricolor penjàs de les façanes dels principals ajuntaments i institucions, símbol de la proclamació del nou règim republicà. Precisament Palma fou la tercera capital de l'Estat a fer-se efectiu el canvi de règim.

D'entre les nombroses repercussions que tengué el context polític d'ençà del 14 d'abril, una de les més visibles fou l'augment de l'efervescència societària i propagandista obrerista. Paral·lelament a l'eufòria del republicanisme, es crearen multitud de noves societats

Llorenç Bisbal i Barceló (al centre de la fotografia) juntament amb alguns regidors de l'Ajuntament de Palma el 1931.

Estampa de l'al·legoria de la República.

obreres. A més, les existents i consolidades en el panorama sindical, veieren augmentar espectacularment el nombre d'afiliats. Al marge de les possibilitats propagandístiques, una conseqüència directa de tot això fou l'augment dels fons o caixa de resistència de les diferents societats, donat que amb l'augment de la sindicació obrera hi hagué un augment de la cotització sindical. Mai les societats obreres de resistència no havien disposat de recursos econòmics semblants amb els que poder desenvolupar la seva activitat reivindicativa i sindical.

Una altra conseqüència del nou règim republicà fou la possibilitat que les forces sindicals durament reprimides pel règim anterior ara tornassin a tenir presència en l'escena sindical. La pluralitat sindical, doncs, entre l'abril de 1931 i el juliol de 1936 fou un fet molt important.

Els socialistes es lliuraren a la nova situació i foren els encarregats de mantenir l'ordre públic. La consigna era llibertat i ordre. Per contra, comunistes i anarcosindicalistes aviat es manifestaren en contra. Els primers qualificaven el nou règim com d'una república burgesa. Per això es mostraren partidaris d'armar el proletariat per imposar una república formada per consells d'obrers, soldats i pagesos. En canvi els anarcosindicalistes propugnaven que s'organitzàs un ampli moviment vaguístic que implantàs el comunisme llibertari.

Els socialistes i la Unió General de Treballadors

La UGT entre l'abril de 1931 i el juliol de 1936 va augmentar considerablement la seva presència en l'àmbit obrerista i es va convertir, juntament amb el Partit Socialista, en l'organització obrera hegemònica. Ambdós organismes, entre 1931 i 1936 intensificaren la divulgació de la ideologia obrera mitjançant *El Obrero Balear*.

En aquests anys ocuparen la presidència de la UGT de Balears Miquel Porcel (1929-1932), Jaume Garcia (1932 -1934), Antoni Ribas (1934-1935) i Ignasi Ferretjans (1935-1936). D'altres homes que formaren part de les diferents comissions executives, i que tengueren un important paper en el devenir de la central sindical durant la República foren Rafel Rigó, Jaume Bauçà Vicenç Vila, Llorenç Bisbal -malgrat la seva edat avançada-, Jaume Rebassa, Joaquim Forteza i Sebastià Ferretjans, entre d'altres.

En el IV Congrés de la UGT de Balears realitzat el novembre de 1931, la central sindical tenia uns 6.235 afiliats. En poc més d'un any la UGT s'havia incrementat en 2.429 afiliats. Si ens centram a Mallorca aquest increment és encara més espectacular, ja que es passà de 2.885 afiliats (novembre de 1930) a tenir-ne 5.124 (novembre de 1931). Aquest fenomen d'augment de la sindicació obrera ja s'havia iniciat en els mesos previs de la caiguda de la Dictadura i sota el govern del General Berenguer.

Ara bé, mai en la història del moviment obrer illenc una central sindical no havia experimentat un protagonisme semblant en la societat mallorquina. És evident que l'embranchada de la UGT tant en societats adherides com en afiliats no era un fenomen exclusiu de les Balears. Segons Manuel Tuñón de Lara la UGT estatal el 1932 tenia 1.041.539 afiliats. Pel que fa a les professions on major influència exercia, resultava indiscutible la importància del sector agrari, ja que la central sindical tenia la quarta part del total d'assalariats agrícoles de l'Estat.¹

Per pobles es poden destacar les societats obreres d'Esporles -la *Federación Obrera Esporlerense* que va tenir aquests anys més de 200 socis-, d'Alaró -*La Recompensa del Obrero*, amb 300 afiliats el 1932- o de Lluçmajor -on la societat *La Recompensa del Trabajo* de sabaters va passar dels 264 afiliats el 1931 a tenir-ne 400 el 1933. Si ens centram a Palma ens trobam amb societats que presenten xifres d'afiliació vertaderament espectaculars com el

Sindicato Metalúrgico Balear amb 700 socis el 1933 o els sabaters de *La Igualdad* amb 300 socis el 1932, per esmentar alguns exemples.²

En definitiva, en aquest període es va incrementar l'organització socialista respecte a les etapes anteriors:

DATA	NOMBRE SOCIETATS ADHERIDES A LA UGT
Novembre de 1931	45
Gener de 1932	40
Desembre de 1933	58
Maig de 1935	34
Juliol de 1936	51

Allò que suposava un fet novedós era la creació de societats obreres de la UGT en indrets on fins aleshores no n'hi havia cap. Ens referim bàsicament als municipis rurals de la zona del Pla de Mallorca. Com hem vist en un altre apartat d'aquest treball, allà es donaven les condicions idònies perquè fins aleshores els partits dinàstics i les associacions de caràcter conservador tenguessin un aclaparador control de la població. D'aquesta manera les candidatures conservadores obtenien àmplies victòries electorals. Aquest fet sovint es realitzava, recordem-ho, mitjançant l'anomenada cadena caciquista i més concretament en l'última baula d'aquesta estructura que venia donada pels subcacics, o cacics pagesos, també anomenats

L'obrerisme va propiciar l'organització d'actes recreatius i culturals com fou el cas del teatre.

“caciquets”. Aquests residien als pobles i manejaven els fils de la política i la vida social local.³ Fins aleshores, les tesis socialistes i el sindicalisme reivindicatiu no havien tengut gaire influència entre la població. Fou, però, a Palma on un major dinamisme, mobilització i conflictivitat obrera hi va haver. Fou aquí on en major mesura es produïren les discrepàncies i la divisió del moviment obrer, fet que a la Part Forana no es produí amb la mateixa intensitat.

¹ TUÑÓN DE LARA, Manuel. *Historia del movimiento obrero en la Historia de España*. Alianza Editorial. Madrid, 1977, pp. 120-121.

² Elaboració a partir de les dades d'afiliació que oferia periòdicament *El Obrero Balear* de les diferents societats obreres illenques.

³ PEÑARRUBIA MARQUÈS, Isabel: *Els partits polítics davant el caciquisme i la qüestió nacional a Mallorca (1917-1923)*. Publicacions de L'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1991. pp.27-29.

Aquest increment fou especialment intens en el bienni 1931-1933 en el qual apareixen 34 societats de nova creació. En canvi en el segon bienni (governat per forces polítiques conservadores) el desenvolupament de noves societats presenta un cert estancament, motivat per la repressió dels fets d'Astúries de l'octubre de 1934, la reorganització dels partits de dretes i l'adopció per part dels sectors eclesiàstics i conservadors en general de postures més combatives envers l'embranchida de l'obrerisme reivindicatiu.

L'anarcosindicalisme

El 1930, just abans de la proclamació de la República, el Govern del General Berenguer havia legalitzat les forces anarcosindicalistes, cosa que permeté que aquestes tornassin a l'escena sindical. Des d'aquest moment tornaren a comptar amb l'*Ateneu Sindicalista* i una *Federació Local de Sindicats Únics*. Aquesta, agrupava els pocs sindicats que s'havien reorganitzat, sobretot als sectors del calçat, tèxtil, transports, i vidre.

El nou context polític arran de la proclamació de la República -que propicià una embranzida general del moviment obrer-, l'entesa inicial amb els comunistes -d'oposició al Partit Socialista i a la UGT-, i el paper actiu en alguns dels conflictes laborals més importants del moment permeteren que es produís un augment considerable d'afiliació als sindicats anarquistes a Mallorca. A Palma, el juliol del mateix any es fusionaren els picapedrers d'*El Trabajo* -de domini comunista-, amb el *Sindicato Único de la construc-*

Anarcosindicalisme.

ción. El nou sindicat, que conservà aquesta darrera denominació, ingressà a la *Federació Local de Sindicats Únics* i a la CNT. A més es crearen d'altres sindicats tant a Palma com a la Part Forana. L'organització anarcosindicalista a finals del 1931 estava formada pel *Sindicat Únic de la Construcció*, Palma 1929; el *Sindicat Únic de la Fusta*, Palma 1930; el *Sindicat Únic d'Obrers del Mar*, Palma 1931; el *Sindicat Únic Tèxtil i Fabril*, Palma 1931; el *Sindicat Únic del ram de la Pell*, Palma 1931; el *Sindicat Únic de la Construcció*, Sóller 1931; *La Justícia*, Sabaters, Inca 1930; el *Sindicat Únic de Treballadors d'Inca*, 1931; el *Sindicat Únic de Comunicacions*, Palma 1931; i el *Sindicat Únic metal·lúrgic*, Palma, 1934.

L'estiu de 1932 va tornar a reaparèixer el seu periòdic *Cultura Obrera*, aleshores subtitulat *Órgano del Ateneo Sindicalista y Portavoz de la Confederación Regional de Trabajadores de Baleares*.

D'aquesta manera malgrat els socialistes controlassin bona part del panorama obrerista illenc, els anarquistes tenien posicions de força als sectors tradicionalment combatius: la construcció, on foren clarament hegemònics fins el 1933 i que comptava amb diferents seccions que arreplegaven picapedrers d'arreu de la capital mallorquina. El juny de 1931 els delegats mallorquins al Congrés de la CNT, reunit a Madrid ho feien en representació de 1.025 afiliats.⁴ Pere Gabriel, assenyala que bona part de l'èxit inicial dels sindicalistes era l'encert a l'hora de reivindicar aspectes molt en consonància amb les necessitats reals dels treballadors.⁵ En aquest sector, els socialistes no eixiren la seva organització fins el 1933.

Els anarcosindicalistes des del primer moment prengueren part de manera força activa i compromesa en moviments vaguístics de molta importància i ressò. El primer d'aquests fou el conflicte de les portes de la presó de Barcelona, a la que li seguiren la vaga del moll de Palma (juny de 1931), el de les Portes de la Presó de Barcelona (setembre del mateix any) o el conflicte del sector del vidre (novembre de 1931).

El 1932 es reconstituí la *Confederación Regional del Trabajo de Baleares* que arreplegava sindicats de Palma, Inca, Manacor i Alaior. Aleshores *Cultura Obrera* passà a ser l'òrgan de Premsa de la Confederació. A partir de l'estiu de 1934, l'anarcosindicalisme illenc passà a estar controlat pels anarquistes de la *Federación Anarquista Ibérica* -FAI-. Aquesta

⁴ GABRIEL, Pere: *El moviment obrer a Mallorca*, Editorial Curial, Barcelona, 1973, p. 42.

⁵ Id.

organització confiava menys en l'esforç sindical i les seves possibilitats revolucionàries. Per això, optaren per estratègies prou revolucionàries i es deixava relativament al marge l'activitat sindical. A mitjans de 1933 es constituí a Palma la *Federación de Grupos Anarquistas de Baleares*, adherida a la FAI que funcionà fins el juliol de 1936.

Els comunistes i el panorama sindical de la República

El 14 d'abril de 1931 els comunistes tenien una presència ínfima en el panorama sindical mallorquí. El 17 de gener d'aquest any havia aparegut el setmanari *Nuestra Palabra*, subtítulat *Periódico Obrero*. En les eleccions a Corts Constituents els resultats no foren tampoc els esperats malgrat que s'havia desplaçat a Mallorca el comunista Silva i Figueres per a realitzar actes propagandístics. Al final, però, les urnes deixaren un balanç ben pobre: els comunistes havien obtingut tan sols un centenar de vots a Palma i una vintena a la resta de l'illa. Ens trobam, doncs, al començament de la Segona República amb un paper minoritari i secundari dels comunistes entre l'electorat i entre la classe obrera en general.

Els seus capdavaners eren Ateu Martí, Pere Canals, Gabriel Campomar, Miquel Llabrés, Gabriel Picornell i la seva filla Aurora. A aquests se'ls afegí Heriberto Quiñones, que fou enviat com a instructor a l'illa.

La seva presència inicial es reduïa a petits nuclis de les barriades ciutadanes del Molinar, Gènova, Son Sardina, La Soledat, Santa

Catalina i Els Hostalets. S'ha d'afegir també certa presència als sectors metal·lúrgic i de la construcció.⁶

Una de les primeres tasques, fou encaminada cap al jovent. Instaven a aquest sector de la població a interessar-se per les qüestions sindicals, especialment per les de caràcter revolucionari. A començaments del juliol de 1931 es constituïren les Joventuts Comunistes.

Una fita important per al futur desenvolupament de l'organització comunista fou una resolució elaborada amb motiu de la Primera Conferència Comunista a Mallorca. Aquest document, conegut com el Viratge Polític, des del punt de vista sindical plantejava la creació de cèl·lules d'empresa, de fraccions comunistes als sindicats, captar per a l'organització comunista els pagesos, impulsar un nou sindicat de treballadors en situació d'atur, divulgar el periòdic *Nuestra Palabra* a la Part Forana i estendre corresponsals d'aquesta publicació a la Part Forana i als centres de treball.

D'aquesta manera, l'octubre s'organitzaren cèl·lules a Santa Catalina, Es Molinar, Es Pont d'Inca, Es Pla de na Tesa -Marratxí-, així com fraccions sindicals als sindicats de la construcció, forners, metal·lúrgics, sabaters, picapedrers i dels sectors del vidre i de la corda. Es creà un sindicat de modistes de la mà d'Aurora Picornell⁷ i als pobles es constituïren comitès de radi a Manacor, Capdepera i Sóller. Menys èxit tengueren en la creació d'un sindicat d'aturats.

La presència comunista fou molt important en el *Sindicat Únic de la*

La Casa del Poble de Palma fou l'espai en el qual tenien la seu social les societats obreres vinculades al socialisme.

Construcció. Les bones relacions amb els anarcosindicalistes s'acabà, però, des del moment en el qual els comunistes qüestionaren la política duta a terme pels cenetistes. La ruptura efectiva entre ambdós col·lectius es féu efectiva a partir de la creació a l'Estat de la CGTU a finals del 1932 i principis del 1933. Aleshores els comunistes aconseguiren que un sector de picapedrers es donàs de baixa de la CNT i s'afiliassin a la nova central sindical comunista.

El Partit Comunista tengué un paper destacat en el moviment revolucionari d'octubre a Astúries. A conseqüència d'aquest fet, els seus membres foren represaliats: Els seus locals i l'òrgan de premsa foren clausurats i una quarantena dels seus militants detinguts. Quiñones, Pere Canals, Gabriel Campomar i Joan Mas entre d'altres ingressaren a la presó.

⁶ GABRIEL, Pere: *El moviment obrer a Mallorca*, Editorial Curial, Barcelona, 1973, p. 223.

⁷ GINARD FERON, David: *Heriberto Quiñones y el movimiento comunista en España (1931-1942)*, Edicions Documenta Balear-Compañía Literaria, Palma-Madrid, 2000, p. 20.

La política comunista des de llavors experimentà un gir -que s'havia discutit el setembre al comitè regional- basat en l'impuls a les aliances obreres. Aquestes havien d'aglutinar tots els sectors antifeixistes sota un programa comú: terra per als pagesos, llibertat dels pobles oprimits i millora de les condicions de vida, especialment dels obrers en atur.⁸

La Societat Balear de treballadors de l'ensenyament

Durant la República els mestres d'escola tengueren un compromís prou ferm amb les reformes educatives i socials dutes a terme pels governs progressistes. D'altra banda, sovintejaren els mestres que s'implicaren molt activament en el moviment obrerista.

El 17 de juny de 1933 es fundà a la Casa del Poble de Palma la *Societat Balear de Treballadors de l'Ensenyament* -SBTE- amb la pretensió d'agrupar bona part dels mestres d'escola de les Balears. Els seus impulsors inicials foren Cristòfol Barceló Pons, Víctor R. Agulló, Bartomeu Mir Alemany, Jaume Rosselló Borràs, Àngel Madrigal Gómez, Joan Garcia, Maria Ferragut i Gabriel Coll Mulet.⁹ Aquesta societat pertanyia a la *Federación de Trabajadores de la Enseñanza* -FETE- de la UGT d'Espanya. El 25 de febrer de 1934 es va incorporar a la UGT de Balears.

Quan es va constituir la SBTE, bona part de la societat illenca estava dividida entre els que donaven suport als canvis introduïts en l'ensenyament i els que s'hi oposaven aferrissadament. En aquests

Acte sindical a la Casa del Poble de Palma en els anys trenta.

moments una part dels mestres d'escola que exercien a Mallorca formaven part de l'Associació Provincial de Mestres. Es tractava d'una associació que mai no va estar vinculada a cap central sindical i tampoc no va participar dels moviments reivindicatius de la classe treballadora illenca. En constituir-se la Societat Balear de Treballadors de l'Ensenyament entre ambdues organitzacions hi va haver diferències ideològiques prou remarcables.

Ambdues societats coincidien en els objectius de defensar els interessos

professionals dels mestres d'escola en qüestions de sou, de trasllats, d'oposicions, d'habitabilitat als centres escolars, etc., però discrepaven obertament en les qüestions ideològiques que afectaven l'ensenyament. Era per això que proposaven candidats diferents en el Consell Local de Primer Ensenyament de Palma. En el Consell Provincial succeïa el mateix. A més, en les campanyes reivindicatives dels mestres d'escola mai no actuaren juntes.

La qüestió escola laica - escola confessional era el motiu principal de discòrdia. L'actitud de la SBTE va ésser des d'un principi la de defensar el procés de laïcització de l'ensenyament, així com els de la defensa de l'Escola Única, aspectes als quals determinats sectors socials i polítics s'hi oposaven aferrissadament i molt especialment *Unió de Dretes*. Hi havia, doncs, postures i concepcions marcadament antagòniques i de consens impossible. □

Informàtica
Ciutat

Servei Tècnic
Venda d'Ordinadors
Servei a domicili

iciutat@arrakis.es
TEL: 971 289 898
FAX: 971 451 694

C./ De la Balanguera, 10 baixos
07011 Palma de Mallorca

⁸ *Nuestra Palabra*, núm. 79, 27 de setembre de 1934, p. 1.

⁹ Actes de la Societat Balear de Treballadors de l'Ensenyament, 17 de juny de 1933, p. 1, Arxiu de l'Institut Ramon Llull de Palma de Mallorca -AIRL-.

L'STEI-i I EL MODEL TRILINGÜE

M. Antònia Font i Gelibert

Coordinadora de l'àrea de normalització lingüística de l'STEI-i

Amb el restabliment de la democràcia, la Constitució i l'Estatut d'Autonomia de les Illes Balears varen establir un marc legal que iniciava un procés de recobriment i de promoció de la llengua pròpia de les Illes Balears per compensar-la dels atacs que havia sofert durant el franquisme.

L'article 3 de la Constitució de 1978 diu que *“la riquesa de les diferents llengües de l'estat és un patrimoni cultural que ha de ser objecte d'un respecte i protecció especials”*. D'altra banda la Llei orgànica 2/1983, de 25 de febrer, de l'Estatut d'Autonomia per a les Illes Balears (1983), a l'article 10.21 atribueix a la Comunitat Autònoma la competència en matèria de foment de la cultura, de la investigació i de l'ensenyament de la llengua catalana i l'article 14 encomana als poders públics la normalització lingüística de la llengua catalana a les Illes.

Posteriorment, la Llei de normalització lingüística de 1986 a l'exposició de motius diu que *“amb aquest marc legal la Comunitat Autònoma té el dret i el deure d'acabar amb la situació d'anormalitat socio-lingüística i es compromet a regular l'ús de la llengua catalana com a llengua pròpia de les Illes Balears”*.

L'aprenentatge de la llengua catalana, pròpia de les Illes Balears, cohesiona la nostra societat perquè possibilita que totes les persones que no coneixen la llengua es puguin integrar dins la societat que les acull.

L'STEI-i està a favor de l'ensenyament en català i en contra de qualsevol modificació de la normativa que rebaixi el 50% com a mínim de l'ensenyament en aquesta llengua. En l'actualitat no tots els centres docents compleixen el Decret 92/1997 que regula l'ensenyament de la llengua catalana en els centres docents no universitaris, el conegut "decret de mínims". Només l'ensenyament íntegrament en català garanteix que tot l'alumnat acabarà l'escolaritat obligatòria sabent les dues llengües tal com mana l'article 20 de la Llei de Normalització Lingüística.

No ens podem allunyar encara més de les recomanacions que la Comissió d'experts del Consell d'Europa va fer al Govern de les Illes Balears. Aquests experts

recomanaven la immersió en català als nostres centres com a mesura per normalitzar-lo. Aquest fet no perjudicaria gens l'ús del castellà i ajudaria a normalitzar el català

Per tant denunciem que el Govern autonòmic incompleix l'obligació i la responsabilitat que té per llei de promoure la normalització lingüística en els seus tres pilars fonamentals que són l'àmbit de l'ensenyament, el dels mitjans de comunicació i la promoció de l'ús social. El govern actual no treballa

a favor de la llengua pròpia de les Illes Balears. L'STEI-i defensa el manteniment de la normativa vigent i demana un augment de l'ensenyament en català, però no accepta una disminució de la seva presència a l'escola.

La direcció general d'Administració i Inspecció Educativa, de la qual depèn el servei d'ensenyament del català, durant aquests dos anys de legislatura no ha fet res per impulsar la normalització lingüística de la llengua pròpia de la nostra Comunitat, que és la llengua catalana. Aquesta direcció general dia 23 de febrer de 2006 va presentar, a la Mesa Sectorial d'Educació, el *“Projecte de decret sobre mesures per a formar la competència lingüística en llengües estrangeres dels alumnes dels centres sostinguts amb fons públics”* que ara ha passat a consulta als membres del Consell Escolar de les Illes Balears (CEIB). Nosaltres, ara, volem manifestar que estam d'acord amb l'ensenyament de llengües estrangeres, sempre i quan s'impulsi també la normalització lingüística

del català a l'escola i volem recordar que durant aquesta legislatura no han passat pel CEIB els decrets que veritablement necessita l'educació a les Illes Balears

L'STEI-i demana a la Conselleria d'Educació i Cultura que dediqui les seves energies a impulsar projectes que treballin a favor de la normalització lingüística del català a l'àmbit escolar. De moment el govern del PP desenvolupa una política que no va a favor de la llengua pròpia d'aquesta Comunitat. Des de la direcció general de Política Lingüística tampoc no es fa res per la normalització del català a altres camps, a més de l'escola, que són vitals per la pervivència de la llengua catalana: els mitjans de comunicació (tancament de Som ràdio, predomini del castellà a IB3...) i l'ús social del català (valoració i promoció del català a tots els àmbits de la societat, plans d'acolliment i ensenyament de la llengua entre la població immigrada adulta, a les escoles, convocatòria del Consell Social de la Llengua Catalana, elaboració d'un Pla de Normalització Lingüística...).

Demanam la no tramitació del projecte de decret sobre mesures per a fomentar la competència lingüística en llengües estrangeres dels alumnes dels centres sostinguts amb fons públics per tot el que hem dit abans i per tot el que argumentarem a continuació:

Aquest projecte de decret és un atac a la normalització lingüística i té la clara intenció de dificultar l'aplicació del Decret de Mínims i l'ensenyament en català. Demanam el respecte a aquest decret i que si es vol introduir l'ensenyament en una llengua

estrangera es faci respectant la presència del català que se'n deriva de l'aplicació del decret 92/1997.

Aquest projecte està fet d'esquena a les persones immigrades que a l'actualitat viuen a les Illes Balears on hi arriben moltes persones de zones on no es parla ni el castellà, ni el català, ni l'anglès.

A l'actualitat ja es pot fer ensenyament en una llengua estrangera als centres d'infantil i primària i als de secundària amb el programes d'especialització curricular i els programes de les seccions europees. A l'actualitat ja hi ha més de 40 centres de les Illes Balears que segueixen aquest programa

El professorat de Filologia anglesa de la Universitat de les Illes Balears, assegura que no hi ha professorat suficientment preparat per impartir diferents matèries en anglès als centres educatius de les Illes Balears. Com sempre, la Conselleria segueix sense fer estudis ni tenir en compte l'opinió dels experts.

Cas que s'introdueixi l'ensenyament d'una àrea en llengua estrangera, sempre respectant el decret de mínims, demanam que el professorat que hagi d'impartir aquesta àrea, tengui la titulació i/o l'habilitació establerta per fer-ho. Si a l'actualitat no hi ha encara prou professorat, no es pot fer aquest suposat projecte i estam en contra que la conselleria autoritzi que, en determinats casos, el professorat pugui impartir una àrea en llengua estrangera "sense tenir la titulació requerida malgrat pugui acreditar la qualificació suficient en una entrevista" tal com diu l'addicional segona a la qual et remet l'article 6.

Si el Govern balear vol augmentar el nivell de coneixement d'una llengua estrangera a l'ensenyament obligatori ho pot fer mantenint el que hi ha a l'actualitat, seccions europees, conveni amb diferents instituts lingüístics d'altres països, especialització curricular, o augmentant el professorat de les diferents especialitats de llengües estrangeres, per fer desdoblaments, treballar amb grups reduïts, beques per fer visites i estades a altres països, intercanvis entre l'alumnat d'altres estats, formació anual del professorat, estades a l'estranger, habilitació del professorat interessat per les vies ja establertes, facilitats de formació en horari laboral, etc.

El Govern balear, amb aquest projecte de decret, s'allunyaria encara més dels compromisos adquirits per l'Estat espanyol amb el Consell d'Europa.

Aquesta Carta europea va ser signada pel Govern espanyol el 1992 i l'instrument de ratificació va ser dipositat al Consell d'Europa el 9 d'abril de 2001. Un Comitè d'Experts ha fet les comprovacions corresponents i ha enviat el seu informe i les indicacions dels incompliments, a més de les recomanacions oportunes.

L'informe rebut el setembre de 2005 sobre l'ensenyament diu que el que es fa aquí és el 50% en cada una de les llengües oficials, per tant, considera que el model educatiu actual no assoleix el nivell exigít pels compromisos específics contrets per l'Estat espanyol, que suposen haver d'oferir l'ensenyament principalment en català a les Illes Balears i que aquest no es limiti a la meitat del programa escolar. Com a conseqüència, el Comitè d'Experts encoratja les autoritats autonòmiques a establir models educatius essencialment en català per a l'ensenyament obligatori a les Illes, conforme als compromisos contrets.

Tenint en compte l'argumentació anterior, hem presentat a la Conselleria d'Educació una sèrie d'esmenes, de les quals destacam:

- S'ha demanat que es respecti el projecte lingüístic de centre que s'ha derivat del decret 92/1997 de 4 de Juliol que regula l'ús de l'ensenyament de i en llengua catalana pròpia de les illes Balears, en els centres docents no universitaris de les illes Balears i que el Consell Escolar sigui l'òrgan decisor per a qualsevol canvi en qualsevol PLC.
- També que en el cas que s'introdueixi l'ensenyament d'una àrea en llengua estrangera, sempre respectant el decret de mínims, que el professorat que hagi d'impartir aquesta àrea, tenguí la titulació o l'habilitació establerta per fer-ho.
- Pensam que en comptes que siguin els centres els que hagin de presentar un perfil adequat per a la implantació d'aquest programa, hauria de ser la pròpia administració educativa la que hauria de generar les condicions adequades per dur a terme aquest projecte. Les mesures de foment s'han de generalitzar a tots els centres amb igualtat d'oportunitats.

- Consideram que la formació dels mestres és prioritària en altres temes més urgents i necessaris com són l'atenció a la diversitat i l'acolliment a les persones nouvingudes, sobretot les que arriben de països on no es parla ni el català ni el castellà. Per tant, com que no hi ha recursos suficients per dur a terme la formació requerida i necessària, no és creïble que es pugui fer una formació específica per dur a terme aquest projecte en condicions. Recordam que quan s'han introduït projectes d'aquest estil dins el sistema educatiu s'ha fet tot un any de formació del professorat, abans de la implantació del projecte
- Ens sembla adient l'anticipació d'una llengua estrangera sempre que es respecti el decret de mínims i l'administració educativa afavoreixi aquest procés amb la dotació del professorat adient, els recursos materials necessaris i amb els estudis i avaluacions pedagògiques prèvies que calguin. S'ha demanat que a una de les addicionals es mantengui la vigència del Decret 92/1997, de 4 de juliol, que regula l'ús i l'ensenyament de i en llengua catalana, pròpia de les Illes Balears, en els centres docents no universitaris de la Comunitat, que seguirà sent d'aplicació als centres que s'acullin a aquest Decret, de tal manera que l'ensenyament en una llengua estrangera no es faci en detriment de l'horari destinat a l'ensenyament en català, que és la llengua pròpia de les Illes Balears.
- Finalment L'STEI-i demana la no tramitació d'aquest projecte de decret. □

UNA PROPOSTA PER A LA MÚSICA TRADICIONAL A SECUNDÀRIA (I)

Miquel Àngel Bauzà Fuster

Professor de música de l'IES s'Arenal

En aquest escrit explicaré el que ha estat una experiència d'introducció dels instruments tradicionals de la colla de xeremiers (flabiol, tamborino i xeremies) a un institut d'ensenyament secundari, el de s'Arenal, durant un període de 5 anys.

Primerament, per poder entendre en tota la seva extensió aquesta vivència, s'ha de reflexionar mínimament sobre el context social de s'Arenal, la seva relació amb l'illa de Mallorca i com això pot influir en l'interès que en aquestes zones pugui despertar la música tradicional.

És una zona bàsicament immigrant amb una demanda nul·la de música tradicional mallorquina en els millors dels casos. Habitualment aquesta demanda es converteix en rebuig total gràcies a tot aquest anticatalanisme creat pels mitjans de comunicació estatals, autonòmics i, en el cas de s'Arenal, municipals. De fet, els referents mallorquins més propers que arriben i dominen s'Arenal són els de Lluçmajor, que no és precisament un model d'integració i acollida per als nousvinguts.

Amb aquest context doncs, amb segons quines àrees tan poc importants com és la música i amb segons quines llengües tan poc importants com és el català arreu de l'Estat espanyol, dins una aula de secundària de 14.00 a 15.00, la música tradicional de Mallorca ha de ser presentada d'una forma bastant atractiva per no morir en l'intent. I sobre aquest intent està basada la història següent.

CURS 2001-2002

La història dels xeremiers de Son Verí començà a principis del curs 2001-02 quan, a partir de l'interès d'incorporar l'alumnat de l'IES de s'Arenal a la cultura pròpia de Mallorca d'una manera entretinguda i musical, sorgí al departament de música la idea d'ensenyar xeremies, flabiol i tamborí.

Se'n va fer propaganda per les aules, un taller per Nadal, i s'aconseguí consolidar un grup d'alumnes que durant els esplais estudiaven aquests instruments. El febrer, per la rua, ja tocàrem quatre persones i el març el claustre de l'IES l'Arenal va aprovar l'optativa de xeremies, flabiol i tamborí per a 3r d'ESO.

Al llarg d'aquest curs realitzàrem diverses sortides extraescolars amb aquests alumnes, tocàrem a cada acte de la setmana Alcover-Moll que es féu a l'IES, actuàrem a l'obra de teatre "La zapatera prodigiosa" de final de curs, sonàrem a l'Escorxador a la festa de xeremiers de l'Escola Municipal de Palma i l'estiu ens trobàrem diverses vegades per tocar.

En resum, aquest fou un curs d'introducció, de presentació dels instruments i el seu repertori a un medi, el del jovent aclaparadorament immigrant de l'Arenal, que viu alienament a la cultura tradicional de Mallorca.

Actuació a la setmana Alcover Moll.

CURS 2002-2003

De cara al nou curs, calia un replantejament, per les següents raons:

- El centre no es volia implicar més econòmicament, ni administrativament.

- Inspecció educativa havia rebutjat l'optativa de flabiol, per mor de la incertesa provocada per l'aplicació de la llei de qualitat.
- Ensenyar durant els esplais era insuficient ja que obligava els implicats a no descansar, ni berenar.
- Hi havia un grup d'alumnes, professors i altra gent aliena a l'institut disposat a assajar fora d'horari escolar.

Per tant, es decidí emancipar-se de l'IES. Ens deixaren usar les instal·lacions setmanalment per practicar, però ens constituïrem en associació, adoptàrem el nom de "Xeremiers de Son Verí" i començàrem a funcionar de forma totalment autònoma assajant habitualment els divendres horabaixes després de les classes.

Es realitzaren activitats com:

- Visita a Miquel Pou, constructor de gairebé tots els nostres flabiols.
- Participació a la Trobada anual de xeremiers de la Pobla.
- Actuacions a la parròquia de l'Arenal per Nadal i a la colcada de reis, a l'Encarnació, al final de trimestre de l'escola de ball, a les manifestacions contra la guerra i contra la llei de qualitat, a la fira del caragol de Sant Jordi.

Primera participació dels XSV a la trobada anual de sa Pobla.

Participació a la colcada de reis de s'Arenal.

- Creació de la pàgina web (<http://80.59.71.171/musicahtml/index.html>) i correu electrònic (xeremiesdesonveri@hotmail.com).
- Taller amb els xeremiers de Santa Maria. Fou tot un goig veure sonar i passar gust plegats n'Andreu David, un xeremier major de Santa Maria i que feia mig any que no sonava per motius personals, i gent jove de l'Arenal que feia un any no sabia ni què era una xeremia. Va ser una trobada molt colpidora i quedàrem per repetir-la després de Pasqua.
- Participació a un festival de música tradicional a Arrigorriaga, Biscaia, que és el lloc d'origen d'una de les nostres components.

Fou en aquest curs, doncs, en què es creà la banda de Xeremiers de son Verí com a tal i al marge de l'IES s'Arenal.

CURS 03-04

Consolidada la banda i amb un desig d'autoconfiança excessiu es decidí formar una escola d'ensenyament d'instruments tradicionals. S'acordà que els xeremiers de Son Verí, docents i alumnes avantatjats, exerciríem gratuïtament de professors a tot aquell que volgués aprendre flabiol o xeremies (ja que, tot i sol·licitar-ho, no obtenguérem cap ajuda oficial). Hi havia un grup nombrós de

Targeta dels XSV.

persones, entre alumnes i professors del centre, interessats a aprendre a tocar aquests instruments i l'octubre començaren les classes els divendres capvespre al centre. Tot i que el primer trimestre la banda i l'escola de formació funcionaven autònomament i eficientment, ben aviat ens vérem desbordats tant per alumnes, com per temps. Era molt difícil engegar un projecte docent sense cap recurs econòmic i sense que els professors cobrassin. S'ha de tenir en compte que aleshores l'ajuntament de Lluçmajor acabava de crear a s'Arenal una banda municipal on els alumnes cobraven per assaig i rebien gratuïtament l'instrument. Perquè ens facem la idea de la magnitud de la barrudesa municipal només cal saber que el pressupost d'un sol clarinet (i el nombre de clarinets a una banda de música és l'equivalent al de violins a una orquestra) equivalia a tot el nostre pressupost anual per a la compra d'instruments per als nous alumnes.

En aquestes condicions es reuní la banda en assemblea i es decidí donar prioritat a la banda i abandonar el projecte de l'escola de formació,

ja que els dos projectes eren incompatibles. A més, es prengueren els següents acords:

- S'assumí la necessitat que cadascú es compràs els seus instruments.
- Es comprà un uniforme de banda.
- Per motius econòmics i de tradició, s'acordà l'ús del do sostingut com a tonalitat versus el do natural.

Es realitzaren activitats com:

- Participació a la Trobada anual de xeremiers a sa Pobra.
- Actuacions a Cala Figuera, a la fira de Lluçmajor, a la casa de cultura de Palma per als Joves per la llengua i a la parròquia de s'Arenal per Nadal.
- Creació d'unes targetes dissenyades per Joana Cabot.
- Participació a les festes populars d'Arrigorriaga, Bermeo i Érmua (País Basc).

Actuació als carrers de Bermeo, País Basc.

Acabava així el segon any de la banda, amb la certesa de saber que era impossible plantejar-se l'ensenyament d'aquests instruments d'una manera tan voluntariosa i sense recursos. □

CLAUSTRES, CONVENTS I MONESTIRS DE LES ILLES BALEARS

El CD-ROM **Claustres, convents i monestirs de les Illes Balears**, interactiu i amb imatges navegables, està format per quatre parts: Guia didàctica, Introducció, Mapa interactiu i Índex temàtic. L'autor dels textos és Gaspar Valero.

Per poder-lo seguir es requereix un PC amb Windows 98, ME, 2000 o XP; Pentium III A 500; 124 MB RAM (aconsellat 256); Vídeo A 800*600 Pixels, 32 bits i s'aconsella placa d'audio.

S'han de veure primerament els diferents apartats de la **introducció** per tenir una idea general sobre tot el que després es podrà veure a cada cenobi en particular. També es pot sentir la informació i música conventual de fons a través del CD.

A la **introducció** hi podem trobar una **història** general d'aquests edificis i de l'arribada a les Illes a partir de 1231 de les ordres de frares mendicants i predicadors, just després de la conquesta catalana per part de Jaume I, la seva funció de reimplantació del cristianisme, allà on hi havia hagut fins ara l'islamisme i les seves funcions de fer el seu ministeri pastoral, la predicació, l'atenció en el confessionari, la cura pastoral de malalts i la redempció de captius. També hi trobarem les **regles** que s'utilitzaven dins cada un d'aquests convents que eren diverses i diferents entre ells, però que servien per ordenar la vida en el seu interior. Un dels més antics cenobis mallorquins, el del Císter, tenia unes característiques essencials basades en la vida en comunitat, el silenci, el treball, la senzillesa. Igualment es fa una referència al **patrimoni**, ja que tots ells configuren un conjunt de gran importància històrica i patrimonial. En darrer lloc, a la introducció, hi podem trobar una explicació de quins són els **elements principals** de l'estructura arquitectònica i de les estances que solia tenir tot convent. Totes aquestes explicacions es poden escoltar a través d'àudio.

A través del **mapa interactiu** es poden localitzar tots els cenobis de les Illes Balears. Cada cercle vermell indica un d'aquests llocs, i els cercles grocs que hi ha a Palma, Inca i a Maó indiquen que n'hi ha uns quants, pitjant sobre cada un d'ells apareix el plànol de la ciutat i els convents allà on es troben. A partir dels cercles vermells apareix la pàgina inicial de cada cenobi i la indicació de que es pot fer la visita virtual, veure les

fotografies o llegir l'explicació. La visita virtual es pot fer al claustre que es pot veure des de tots els angles; per això s'ha de pitjar sobre els rectangles vermells i unes quantes fotografies de diferents indrets de l'edifici o de detalls en primer pla, que es poden veure pitjant sobre els rectangles blaus. L'explicació general sol parlar del seu origen, de la seva història, la descripció arquitectònica de l'edifici, la seva situació, les parts més importants, l'arquitectura del claustre, l'ordre religiosa que l'ha habitat, i a vegades la seva funció actual, que es diferent a la que va tenir antany.

L'índex temàtic ens indica el nom del monestir, el poble o ciutat on es troba, la seva funció en el seu origen, i quina funció té en l'actualitat, i des d'aquí també es pot arribar a la mateixa pàgina per fer la visita virtual o llegir l'explicació.

S'ha de tenir en compte que es pot anar als convents i monestirs que es vulgui a partir de l'**índex** o del **mapa**.

Després hi podem trobar una **guia didàctica**, que a més d'explicar el funcionament del CD-ROM, indica quins són els objectius que s'han pretès, els continguts i la metodologia que es pot seguir per treure'n el màxim profit, ja que aquest CD s'enviarà a les escoles i instituts perquè el puguin fer servir a les classes, i que pugui ser útil a l'hora de programar excursions o sortides a visitar aquest monuments arquitectònics que tenim.

Es presenta en català, en castellà i en anglès. La versió en català és la més completa i les versions en castellà i anglès, també són completes, però més resumides.

L'ha editat l'Escola de Formació en Mitjans Didàctics de l' STEI-i, amb el patrocini de la Conselleria d'Educació i Cultura del Govern de les Illes Balears. □

Llibres...

AAVV (2003)

Vocabulari visual català-àrab

Barcelona. Icaria editorial

Aquest llibre és un instrument imprescindible d'acollida. Serveix als immigrants que arriben aquí com a eina de comunicació i d'integració i per facilitar-los l'aprenentatge de la nova llengua partint del reconeixement i valoració de la seva llengua d'origen i/o de la seva cultura. És un material pedagògic que pot ser usat per aprendre un lèxic bàsic català o àrab, tant a classe com en l'àmbit familiar, o individualment, a casa o amb els amics.

Defrance, Bernard (2005)

Disciplina en la escuela

Madrid. Ministeri d'Educació i Ciència i Ediciones Morata, S. L.

L'autor mostra per què poden aparèixer les situacions de bloqueig o els conflictes violents i com és possible sobreposar-se a ells permetent a la comunitat escolar trobar referències i acceptar unes regles vàlides per organitzar la convivència. La institució escolar té unes regles de joc, implícites o explícites que han de guiar les respostes a la violència i les actituds per garantir la pau social en el seu si.

AAVV (2005)

La situació sociolingüística a les Illes Balears

Benicarló. Onada Edicions (Treballs de Sociolingüística Catalana, 18)

Aquest exemplar està format per un bloc central monogràfic, i una secció miscel·lània, de l'altra.

El bloc monogràfic està dedicat en aquesta ocasió a la situació i l'evolució sociolingüístiques de les Illes Balears i Pitiüses, que dins la seva diversitat interna, estan experimentant canvis vertiginosos i espectaculars en tots els àmbits i també en els lingüístics. La secció lliure o miscel·lània presenta, entre d'altres, tres treballs que són producte de tesis doctorals en curs que tracten dels efectes sociolingüístics de la globalització en la societat catalana.

Martínez Rodríguez, Juan Bautista (2005)

Educación para la ciudadanía

Madrid. Ediciones Morata, S. L.

L'autor es proposa abordar frontalment els des-enccontres entre professorat, famílies i alumnat, instal·lats en retrets, culpabilitzacions i exigències recíproques impertinents, ja que l'alumnat i pares conformen categories socials asimètriques, cada vegada menys submisses. S'expliquen aquí les pors escolars ocultes, tant del professorat com de l'alumnat, l'ètica privada basada en el relativisme moral i l'incompliment de drets socials i civils del sofert alumnat.

Siraj-Blatchford, John (2005)

Nuevas tecnologías para la educación infantil y primaria

Madrid. Ministeri d'Educació i Ciència i Ediciones Morata

Aquest llibre ofereix models per crear recursos educatius adreçats a nins i nines de 4 a 8 anys, comptant sempre amb la seva participació i sobre la base de les noves tecnologies de la informació i de la comunicació. Els treballs que integren aquest volum tracten d'estimular la creativitat, la resolució de problemes, la metacognició i, al mateix temps, prestar atenció a les necessitats educatives especials.

CD-ROM de Cuadernos de Pedagogía

Aquest CD-ROM inclou les revistes de "Cuadernos de Pedagogía" publicades durant els seus 31 anys d'existència.

En el primer disc es poden consultar uns 5.100 articles i més de 18.000 imatges. I en el segon, unes 1.400 experiències pràctiques i 3.800 ressenyes bibliogràfiques. Disposa de recerca intel·ligent per localitzar informació segons les necessitats del lector. L'esmentada informació pot ser impresa o copiada a un processador de textos.

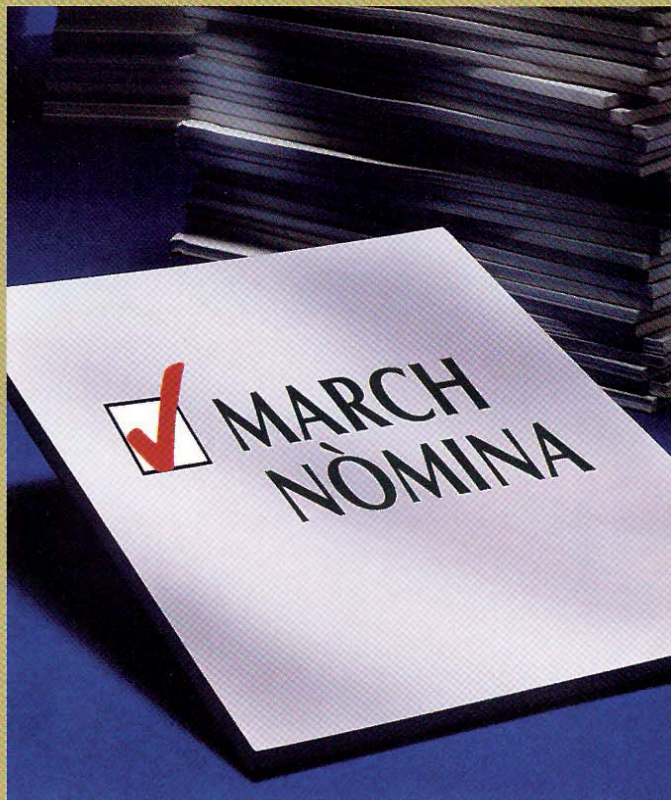
És una eina d'ús fàcil i que es llegeix com la pròpia revista.

SERVEI NÒMINA

Oferta especial per a personal docent

Has examinat la teva nòmina?

Afegeix punts a la teva
qualitat de vida:

- ✓ Assegurança d'accidents sense cost.
- ✓ Assegurança multiassistència sense cost.
- ✓ Condicions especials a préstecs personals i hipotecaris, avançaments de nòmina, dipòsits a termini, plans de pensions i fons d'inversió.
- ✓ Servei de banca a distància.
- ✓ Targetes VISA i 4B-MasterCard.

Informi-se'n a les nostres oficines o telefonant al **901 111 000**

FEINA FUTUR, FEINA ESCOLES

Pla d'infraestructures educatives

La Conselleria d'Educació i Cultura a través de l'Institut Balear d'Infraestructures i Serveis Educatius i Culturals, té l'objectiu de dur a terme, en els períodes 2004-2007 i 2008-2011, un important Pla d'Infraestructures, amb un total de més de:

- 57 nous centres
- 80 ampliacions
- més de 190 actuacions
- i amb una inversió de més de 210.000.000 €

*Milloram les infraestructures,
milloram la qualitat de l'ensenyament públic*